

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Lucie Petříková

**Profesní etický kodex učitele pohledem
pedagogických pracovníků a studentů učitelství**

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci s názvem Profesní etický kodex učitele pohledem pedagogických pracovníků a studentů učitelství vypracovala samostatně a použila jsem pouze literaturu a zdroje, které jsou uvedeny v seznamu literatury.

V Olomouci dne .....

PODĚKOVÁNÍ

Tímto děkuji vedoucímu mé diplomové práce panu Mgr. Tomáši Hubálkovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a poskytování cenných rad. Poděkování patří rovněž učitelům a studentům, kteří se mnou ochotně provedli rozhovory pro mou diplomovou práci a podělili se o své názory.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 Základní pojmy – etika a morálka.....	8
1.1 Etika	8
1.2 Morálka.....	10
2 Profesní etika	11
2.1 Etický kodex	13
2.2 Etické kodexy v České republice	16
2.2.1 Etický kodex výchovných poradců	16
2.2.2 Etický kodex školních psychologů.....	17
3 Učitelská etika.....	19
3.1 Etické aspekty výkonu učitelské profese.....	20
3.2 Základní vztahy a povinnosti učitelské etiky.....	21
3.3 Koncepce učitelské etiky	23
3.3.1 Učitelská etika Kennetha A. Strikea a Jonase F. Soltise	23
3.3.2 Koncepce profesní morálky Wolfganga Brezinky	24
3.3.3 Pedagogická etika J.S. Kotigera a V. I. Čamlera	26
3.3.4 Učitelská etika ctnosti Elizabeth Campellové.....	28
3.4 Problémy v rámci učitelské profese	29
4 Etický kodex učitele	31
4.1 Etické kodexy učitele v zahraničí	32
4.1.1 Spojené státy americké	32
4.1.2 Velká Británie	34
4.1.3 Slovensko	36
5 Praktická část	39
5.1 Výzkumné otázky a cíle výzkumu	39
5.2 Metodika práce.....	40

5.3	Charakteristika výzkumného souboru	42
5.4	Sběr výzkumných dat	43
5.5	Výsledky výzkumného šetření	45
5.5.1	Znalosti učitelů a studentů učitelství ohledně etického kodexu učitele....	45
5.5.2	Zájem učitelů a studentů učitelství o etický kodex pro učitele	45
5.5.3	Pohled učitelů a studentů učitelství na vytvoření jednotného kodexu pro učitele.....	47
5.5.4	Pozitiva a negativa etického kodexu pro učitele	48
5.5.5	Obsah etického kodexu pro učitele.....	50
5.6	Předpokládaný obsah Etického kodexu pedagoga	51
5.6.1	Analýza předpokládaného obsahu Etického kodexu pedagoga	51
5.7	Analýza zahraničních etických kodexů učitele.....	55
5.7.1	Vztah a přístup učitele ke své profesi	56
5.7.2	Vztah učitele vůči žákům.....	56
5.7.3	Vztah učitele vůči kolegům a škole.....	57
5.7.4	Vztah učitele vůči rodičům žáků a veřejnosti	58
5.7.5	Komparace zahraničních etických kodexů s návrhem pro formulaci etického kodexu v ČR.....	59
5.8	Analýza etického kodexu Základní školy dr. Milady Horákové, Olomouc ...	60
5.9	Komparace vybraného tuzemského etického kodexu s návrhem pro formulaci etického kodexu v ČR	62
6	Zodpovězení výzkumných otázek.....	64
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	68
	PŘÍLOHY	70
	ANOTACE.....	81

ÚVOD

V dnešní společnosti ztrácí povolání učitele na své váženosti. Dříve znamenalo „být učitelem“ velké uznání a významnou roli ve společnosti, učitelé byli nositeli kultury, morálky a příkladem správného chování pro mladou generaci. V dnešní době přístup společnosti k pedagogům poklesl. Učitelé by však stále měli být těmi, kdo uznává, dodržuje a předává dál správné etické normy. K tomu však v realitě často nedochází. Proto se ve společnosti objevila otázka potřeby učitelství profesní etiky a etického kodexu pro učitele.

Tématem této diplomové práce je etický kodex učitele. Téma jsem si vybrala z několika důvodů. Profese učitele je velmi náročná a nese s sebou vysokou míru odpovědnosti. Profesi učitele považuji za důležitou především v souvislosti s vývojem společnosti, jelikož právě učitel přichází každý den do styku s žáky, vychovává budoucí generace a může mít velký vliv na jejich budoucí chování. Učitel by tedy měl své žáky vést ke správnému etickému jednání, prožívání a chování. Dalším důvodem pro mě byla především absence etického kodexu učitele v České republice, kdy i přesto, že je v ČR je vzdělávací systém na vysoké úrovni, pro učitele není vydaný žádný profesní kodex. Mám za to, že se o této problematice dostatečně nemluví, a proto bych touto prací ráda o této problematice čtenáře více informovala.

V teoretické části diplomové práce jsou nejdříve vysvětleny základní pojmy týkající se této problematiky. Popisuje, co je to etika a morálka. Tyto pojmy je důležité v úvodu krátce vysvětlit, jelikož celá práce vychází ze znalosti těchto termínů. Dále se teoretická část práce zabývá profesní etikou. Zásadní částí této práce je definice klíčového pojmu etický kodex a následně popis vybraných etických kodexů profesí, které mají úzkou vazbu k profesi učitele a které v České republice oficiálně existují.

Významně důležitou částí práce je i kapitola věnující se učitelství etice, ta je nezbytná pro tvorbu profesně etického kodexu učitele, proto jí bude v práci věnován poměrně velký prostor. Tato část práce se zabývá etickými aspekty, které jsou nezbytné pro výkon učitelství profese, popisuje základní vztahy a povinnosti učitele, které by se mohly stát velkou inspirací pro tvorbu etického kodexu. V této kapitole práce je věnován i prostor několika koncepcím učitelství etiky. Každá koncepce obsahuje jiný pohled autora na problematiku učitelství etiky, která je podle mého názoru ve společnosti málo řešena. V poslední kapitole teoretické

části diplomové práce je řešeno téma etického kodexu učitele, ke kterému je obtížné najít dostatečné informace, jelikož je tato problematika stále upozadována, ačkoliv v zahraničí je této oblasti věnováno více pozornosti než u nás.

Druhou část práce tvoří část praktická. Hlavním cílem je zjistit u učitelů a studentů učitelství míru zájmu o vytvoření etického kodexu pro učitele a stanovit jeho očekávaný obsah, který by měl být součástí takového kodexu. Práce se snaží najít odpovědi na tyto otázky: Mají učitelé a studenti učitelství dostatečné množství informací o této problematice? Jaký je jejich názor na vytvoření jednotného etického kodexu učitele? Jaká pozitiva a negativa by mohlo přinést vytvoření takového kodexu? Na závěr je pozornost věnována porovnání očekávaného obsahu etického kodexu s již existujícími kodexy učitele ze zahraničí.

1 Základní pojmy – etika a morálka

Etika a morálka jsou dva neoddělitelné pojmy, které spolu úzce souvisí. Tyto pojmy jsou mezi sebou mnohdy zaměňovány a někteří mezi těmito slovy nevidí žádný rozdíl. Jsou to však dva odlišné pojmy, proto je důležité, každý zvlášť vysvětlit a popsat.

1.1 Etika

Pojem etika pochází z řeckého slova „éthos“, které je do češtiny překládáno jako zvyk, mrav či obyčej. Původně slovo „éthos“ označovalo prostor, na kterém se pásala zvířata. Dnes je tento pojem spojován se všemi obyčejí a zvyky, které se pojí s různými místy, která člověk obývá a rovněž obsahuje postoje lidí a způsoby jejich jednání.¹

Z historického pohledu se na vytvoření etiky podílel především Aristoteles, který napsal dílo *Etika Nikomachova*, ve kterém věnuje pozornost obecnému prospěchu, kterým je blaho státu. Tehdy bylo za mravné označováno vše, co vedlo k lepšímu životu ve světě. Aristoteles tuto disciplínu vztáhl k chování člověka. Etika patří, dle Aristotela a jeho dělení věd, do věd praktických, mezi které jsou řazeny vědy, které nám ukazují, jak žít.

Pod pojmem „praktická filozofie“ je etika známá jako věda, která reprezentuje vztah člověka k světu. Stejně tak jako každá vědní disciplína, i etika má svůj předmět zkoumání – morálku. Pojmy etika a morálka jsou mezi sebou často zaměňovány, jedná se však o dvě rozdílné oblasti. Etika morálku zkoumá, stejně tak jako morální chování a jeho normy. Lze tedy tvrdit, že etika je teorií morálky.²

Etika je považována za filozofickou disciplínu. Svoji pozornost zaměřuje na vztahy lidského jednání vzhledem k morálním normám. Zkoumá původ a povahu těchto norem a hledá jejich zdůvodnění vzhledem ke smyslu lidského života. V etice jde zejména o to, co je správné, co špatné, kdy hovoříme o dobru a kdy naopak o zlu. Nevěnuje se standardům chování, ale spíše hledá, co je správné, dobré a jak nejlépe žít. Etika má hodnotící charakter, soudí, zda je činnost člověka v souladu s kategoriemi dobra a zla a snaží se najít obecné principy, na kterých je morálka zřízena. Jednou z funkcí etiky je i odůvodňování morálky, která je zacílena na konkrétní požadavky a pravidla.³

---

¹ ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha, 1994, s. 17.

² JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha, 2018, s. 21–22.

³ GÖBELOVÁ, T. *Profesní hodnoty a etické principy v práci učitele*. Ostrava, 2015, s. 23.

Ve spojení s etikou je důležité zmínit i to, že etika nikomu nepředkládá direktivní příkazy ohledně toho, jak se člověk má chovat. V případě jejího porušování není nikdo penalizován. Výjimkou je porušování některých profesních etických kodexů, za jejichž porušení hrozí zaměstnanci určité sankce. Klasicky však etika nabízí spíše návod a rady pro chování, které když člověk bude dodržovat, bude jednat eticky správně. Její principy umožňují lidem v určitých situacích výběr zodpovědného přístupu. Etika za nikoho nerozhoduje, jak by se měl chovat, ale pouze nabízí návod, jak je vhodné se chovat v určitých etických problémových situacích či dilematech.⁴

Jedním ze způsobů rozdělení etiky je její rozdělení na deskriptivní, normativní, metaetiku a aplikovanou etiku:

- **Deskriptivní etika** – Etika popisující. Hlavním rysem je, že nehledá odpovědi na to, co je a není správné, pouze popisuje hodnoty a mravní rozhodnutí určité společnosti. Zkoumá význam nejen morálního jednání, ale i postojů a názorů společnosti a rovněž popisuje změny v těchto jevech. Jejím úkolem je popisovat morálku různých sociálních skupin, kultur, etnik či národů.
- **Normativní etika** – Jiným slovem preskriptivní. Je opakem etiky deskriptivní. Odlišuje se tím, že zkoumá a zdůvodňuje normy, kterými se určitá společnost řídí. Snaží se přijít na to, jak by mělo správné chování člověka vypadat. Věnuje se otázkám, které se týkají povinností a hodnot a na základě toho, co je a není správné stanovuje různé zákazy.
- **Metaetika** – Specifická disciplína, která je důležitou součástí etiky, jelikož zkoumá, jaký význam mají základní mravní pojmy a snaží se je odůvodnit. Hledá odpovědi na to, jaký význam mají výrazy, které běžně používáme, jako jsou například dobro, zlo či spravedlnost.
- **Aplikovaná etika** – Nejdůležitější oblast etiky, zejména pro tuto práci. Věnuje se zkoumání morálky ve specifických podmínkách praxe a řeší reálné etické problémy ve společnosti. Zabývá se mravním chováním v určitých odvětvích, jako je například podnikání, politika, věda, technika, medicína a další. Mezi aplikované etiky patří konkrétně například etika vědy, etika práva či profesní etika.⁵

---

⁴ JANOTOVÁ, H., SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Profesijná etika*. Praha, 2005, s. 13.

⁵ THOMPSON, M. *Přehled etiky*. Praha, 2004, s. 11–13.

1.2 Morálka

Slovo morálka je odvozeno z latinského „mos“, to původně znamenalo vůli. Nyní je tento pojem vysvětlován jako osobní způsob života a mravní chování jedince. Morálka je soubor uznávaných mravních norem, které vyplývají z určitého chápání mravních hodnot, z jejich povahy a hierarchie. Morálka hodnotí lidské jednání z pohledu dobra a zla, a to porovnáváním se svědomím člověka. Jako morální jednání je označováno chování, které se shoduje se svědomím jednatelů. V tomto smyslu se již nedá hovořit o morálce, ale o mravnosti daného člověka. Tu však nelze objektivně posuzovat a jednání člověka tak lze soudit pouze na základě jeho dodržování daných norem (morálky).⁶

Etika je věda zabývající se morálkou, která je předmětem jejího zkoumání. Morálka reprezentuje hodnoty a záměry, kterými se člověk řídí. Představuje souhrn pravidel a hodnot, které jsou ve společnosti přijímány a považovány za správné. Specifickým znakem morálky je to, že ji lze do určité míry ovlivnit. Na morální chování jedince mohou mít vliv jeho přátelé, rodina, ale i učitelé nebo náboženská víra. Morálka je vnitřním postojem jedince k etickým normám, které jsou ve společnosti uznávány. Jde tedy o to, jak je osoba s těmito normami ztotožněna a jak je přesvědčena o tom, že tyto uznávané normy jsou správné. Postoj jedince je tedy projevován tím, že jeho jednání, které je v souladu s etickými normami, nikdo neovlivňuje, ale jedná pouze ze své svobodné vůle.⁷

Existuje více způsobů, pomocí nichž je morálka rozdělena. Nejznámějším rozlišením morálky je její rozdělení na autonomní a heteronomní. V tomto případě je morálka rozdělena podle toho, kdo nebo co stanovuje mravní normy a hodnoty, kterými se řídíme. V případě autonomní morálky si člověk svá pravidla určuje sám, na základě svého rozumu a svědomí. V rámci heteronomní morálky se člověk řídí zásadami, které si sám nezvolil. Zdrojem zásad může být nějaká vyšší autorita (například Bůh), nebo si je osoba přebrala například od rodičů, kamarádů či někoho jiného.⁸

---

⁶ JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha, 2018, s. 24.

⁷ THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha, 2004, s. 42.

⁸ Tamtéž, s. 11–13.

2 Profesní etika

V posledních letech vzrostl zájem o etický pohled na určité profese a část společnosti vnímá, že aby mohl člověk vykonávat některá povolání, nepotřebuje pouze kvalifikaci, dovednosti a návyky, které nabývá během odborné přípravy na povolání, ale potřebuje zejména osobní vztah a hlubokou vnitřní angažovanost pro svoji profesi. Existují profese, pro které je etika více charakteristická než pro jiné. Jedná se o tzv. vztahová povolání, mezi která se řadí například povolání lékaře, soudce, politika, novináře či učitele. Tyto profese jsou více zaměřeny na člověka a na působení na něj. Jsou obtížné zejména proto, že objektem jejich působení je člověk. Výsledek profesního jednání tím pádem nezávisí pouze na odbornosti pracovníka, ale i na jeho osobnosti a na druhé osobě, která do vzájemné interakce vstupuje.⁹

Vztahová povolání mohou být velmi náročná na přípravu, především ale na osobnostní předpoklady. V těchto profesích dochází často k ovlivnění myšlení a chování druhých, proto je nemůže vykonávat každý. Vykonavatel takové profese by se neměl soustředit pouze na své mravní zásady, ale také na svou vůli a schopnost sebereflexe.¹⁰

Profesní etika je druhem aplikované etiky. Pomáhá řešit problémy jednotlivých povolání a ustanovuje, co je správné a morálně žádoucí při jejich vykonávání. Zřizuje se jako soubor morálních zásad a norem, které jsou bezprostředně vázány ke specifickým úkolům profese a vznikají z potřeby řešit praktické problémy daného povolání. Profesní etika vytváří profesionalitu, která v sobě zahrnuje i etické požadavky. Co je profesionální by tedy mělo být i etické. Profesní etika je souborem závazků a norem, prostřednictvím kterých bychom měli být schopni posoudit, zda je průběh událostí etický nebo neetický.¹¹

Profesní etika upevňuje nejen všeobecné etické normy dané společností, které se týkají určité profese, ale také specifické mravní požadavky, které ze statusu daného povolání vyplývají. Zabývá se tedy etickými aspekty určité profese. V teoretické formě rozebírá poslání vybrané profese ve vztahu k hodnotám, které jsou společností preferovány a akceptovány. Na základě svých zjištění formuluje určité etické principy profese a všeobecný návod chování, který může pracovníkům pomoci v tzv. eticky problémových situacích.¹²

---

⁹ GÖBELOVÁ, T. *Profesní hodnoty a etické principy v práci učitele*. Ostrava, 2015, s. 26.

¹⁰ DOROTÍKOVÁ, S. *Profesní etika učitelství*. Praha, 2003, s. 39.

¹¹ GÖBELOVÁ, T. *Profesní hodnoty a etické principy v práci učitele*. Ostrava, 2015, s. 26.

¹² GOSIOROVSKÝ, I., ZAPLETATL, L. *Výbrané kapitoly z profesní etiky*. Strážnice, 2017, s. 59.

Nejstarším známým kodexem je Hippokratova přísaha, která pochází pravděpodobně ze 4. – 5. století př.n.l. Vznikla jako morální návod pro lékaře a obsahuje základní etické principy této profese nejen ve vztahu k pacientovi, ale i k rodině a okolí. Pokud se podíváme dále do historie, zjistíme, že i pro středověkou společnost bylo typické, že se lidé vykonávající stejnou profesi sdružovali do společných profesních organizací, které byly nazývány cechy. Ty kontrolovaly, zda je profesní etika dodržována a pokud došlo k porušení nějakého pravidla, mohly cechy uplatnit proti provinilému člověku sankční opatření a v závažných případech porušení pravidel mohli provinilce vyloučit z této skupiny. Etika v oblasti zaměstnání se však téměř vypařila v období průmyslové revoluce, kdy byla zaváděna velkovýroba. Z řemeslníků se stali dělníci v továrnách a nadále již nenesli odpovědnost za to, co produkují, jelikož jednali dle instrukcí jejich zaměstnavatele – továrníka. Bývalí řemeslníci se stávali zaměstnanci ve výrobních podnicích, kde byl jediným zájmem továrníka zisk a zákazníci zajímala především cena. Situace se začala měnit v první polovině 20. století. V této době se začala věnovat velká pozornost podnikatelské etice a do středu zájmu se dostaly i různé otázky profesních etik.¹³

Jak již bylo zmíněno, v dnešní době roste zájem o etickou problematiku určitých profesí. Souvisí to s poznáním, že k výkonu některých povolání je nutné kromě profesní kvalifikace, dovedností a návyků mít i osobní vztah, hlubokou vnitřní angažovanost ke zvolené profesi. S tímto souvisí i cílená reflexe hodnot, které tato povolání představují a o které usilují. Nejedná se však pouze o etické hodnoty, ale i o mnoho dalších kulturních hodnot jako je např. hodnota správného myšlení, sociálního citění, kultivovaného vyjadřování a mnoho dalších. Člověk se pro své povolání rozhoduje dobrovolně a nároky, které s sebou jeho povolání přináší, přijímá, protože je svou profesí zaujat a přináší mu intelektuální satisfakci. Dá se tedy konstatovat fakt, že člověk musí být ke svému povolání opravdu odhodlán.¹⁴

Ve své teoretické rovině profesní etika analyzuje poslání určité profese ve vztahu k hodnotám, které jsou celou občanskou společností preferovány a akceptovány. Jedná se o formulaci určitých etických principů hodnocení profese a všeobecného návodu na chování, které by mohly pomoci daným odborníkům v eticky problémových situacích. Při stanovování pravidel etického kodexu je potřeba myslet na jeho adekvátnost v životní realitě. Měly by být respektovány stereotypy či obyčeje, které zformoval a ověřil každodenní život

---

¹³ JANOTOVÁ, H., SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Profesijná etika*. Praha, 2005, s. 15.

¹⁴ DOROTÍKOVÁ, S. *Profesní etika učitelství*. Praha, 2003, s. 31.

profese, ale vždy v souladu s všeobecnými etickými občanskými, společenskými a hodnotami právního státu.

Pro odvětví profesní etiky jsou typické i určité problémy. Jedním z problémů jsou specifické podmínky, které jsou určovány subjektem a tvoří náplň jeho pracovní činnosti, přizpůsobené všeobecně etickým požadavkům dané společnosti. Vedle toho stojí také problémové zvláštní situace, regulované specifickými pravidly chování. Jako příklad lze uvést například vztah školy, učitele, rodičů a žáka. Dalším problémem profesní etiky jsou zvláštnosti profesních povinností charakterizující specifikum obsahu a cíl činnosti náležitého subjektu, včetně prostředků určených k dosažení těchto cílů.¹⁵

2.1 Etický kodex

Informace o etických kodexech a dalších normách, které upravovaly lidské jednání, se objevují především na začátku 20. století, a to v oblasti podnikání. Zde byly zaváděny proto, aby pomohly s uspořádáním podnikového managementu a zajistily kvalitu výroby i služeb. Dnes etický kodex najdeme u velkého množství organizací a podniků.¹⁶

Etický kodex lze definovat jako soubor pravidel, předpisů a vzorů chování, který určuje etické chování v určité specifické profesi. Jeho plnění není nijak mocensky vynucováno, není vymahatelné právní mocí, vyplývá pouze z vlastního ztotožnění s tou či onou morálkou a pevnosti morálního přesvědčení osoby. Význam etických kodexů je důležitý zejména v tom, že stanovují pro okolí žádoucí chování, zvyšují efektivitu a podporují kladné pracovní prostředí.¹⁷

Kodexy orientují profesní chování jedinců ve jménu obecného dobra. K vytváření etických kodexů dochází především proto, aby došlo ke koordinaci zájmů dané profesní skupiny, případně i celé společnosti, se zájmy individuálními, a to ve smyslu nadřazení zájmů skupinových nad zájmy soukromými.¹⁸

Etický kodex je bez pochyby jeden z důležitých regulátorů etického chování. Jedná se o souhrn základních etických pravidel a norem. Etický kodex je vytvořen na základě hledání chování, které je eticky optimální a správné. Kodex může posloužit jako ochrana a prevence

---

¹⁵GOSIOROVSKÝ, I. *Úvod do profesní etiky*. Kunovice, 2008, s. 31–32.

¹⁶DOLISTA, J., JEŽEK, R. *Etika zaměstnance veřejné správy*. České Budějovice, 2006, s. 61–69.

¹⁷DOROTÍKOVÁ, S. *Profesní etika učitelství*. Praha, 2003, s. 84.

¹⁸DOLISTA, J. *Profesní etika*. České Budějovice, 2007, s. 77.

proti různým druhům korupce, skandálům, poškozování zájmů a dalším nežádoucím jevům. Slouží také jako morální norma, jejímž úkolem je zabezpečit alespoň minimum etiky v chování jak osoby, tak profese, odvětví apod. Etický kodex zároveň pomáhá tvořit prostor pro zájemce, aby mohli uvažovat o svém poslání, postavení a povinnostech.

O etických kodexech se obvykle hovoří v souvislosti s takovými soubory pravidel, které jsou určeny pro pracovníky profesí, které se vyznačují některými z následujících specifických rysů:

- Výkon takových profesí se určitým zásadním způsobem dotýká nejvýznamnějších hodnot lidského života. Takovými hodnotami jsou například zdraví, svoboda, či základní lidská práva.
- Vykonavatelé těchto profesí mají velké pravomoci a mohou tak hluboce ovlivnit život svých klientů.
- Takové profese slouží vyšším hodnotám, než těm utilitárním – tímto se má na mysli například služba veřejnému zájmu a nadřazenost obecného dobra nad dobrem individuálním.
- Tyto profese se vyznačují vysokou mírou samostatnosti práce a rozhodování, časté nepřítomnosti bezprostřední kontroly ze strany nadřízeného příslušného orgánu, a proto i velkým rozsahem osobní odpovědnosti za jejich přijatá rozhodnutí.¹⁹

Pokud je kodex správně sestavený, může řešit spoustu problémů. Etický kodex splňuje několik funkcí. Mezi ty nejvýznamnější patří následující:

- **Regulační funkce** – reguluje chování jednotlivce i celé skupiny, spočívá však v dobrovolném dodržování etických standardů.
- **Funkce řešení složitých situací** – etický kodex ulehčuje zaměstnanci rozhodnutí v problémových situacích, ve kterých není pro pracovníka snadné určit co je správné a co je špatné.
- **Podpora etického vnímání sama sebe** – tato funkce přispívá ke sladění jednání s etickými normami.
- **Řešení konfliktních situací** – pomáhá vyřešit konflikty na pracovišti tak, aby byly v souladu s kodexem.

---

¹⁹ NESVADBA, P. *Policejní etika*. Plzeň, 2009, s. 204.

- **Zabraňuje neetické tvorbě zisku** – dobro má vždy přednost před ekonomickým profitem, kterým jsou například peníze.²⁰

Podoba etických kodexů je různá. Nejčastěji se setkáváme s kodexy v písemné formě, vyskytují se však i v nepsané. Písemná forma je rozhodně pro etický kodex vhodnější, jelikož zabraňuje tomu, aby docházelo k překrucování norem, jejich zpochybňování, vlastnímu výkladu apod. Kodex představuje pro pracovníky určité vodítko, podle kterého by měli jednat. Velká část pravidel by však měla být pro pracovníka samozřejmostí. Etické kodexy mohou být závazné či nezávazné. Pokud zaměstnanec poruší závazný kodex, hrozí mu sankce či výpověď, kdežto dodržování nezávazného kodexu je čistě dobrovolné a jeho dodržování nelze vymáhat.²¹

Mezi první kroky při vytváření etického kodexu patří zvážení toho, jaký by měl mít účel, sestavení společné vize pro daný subjekt, vytyčení základních hodnot a stanovení toho, kdo a jak bude zapojen do jeho vytváření. Je také důležité určit podmínky a postupy, které budou v souladu s každodenní praxí a budou tak zajišťovat požadované správné chování.²²

Součástí etického kodexu by měla být preambule neboli úvodní část, která by měla vyzdvihovat význam kodexu, stanovit očekávané standardy chování, jeho platnost a způsob užívání kodexu při rozhodování. Etický kodex by měl být jasně a srozumitelně sepsaný. Musí vycházet z poslání, cílů a strategie organizace a měl by obsahovat všechny činnosti, které organizace vykonává. Pro etický kodex není důležitá velikost organizace, ale cíl, kvůli kterému byl kodex vypracován. Může se zaměřovat na celkový podnik, na vnitřní organizační jednotku nebo pouze na menší úseky organizace.²³

Je mnoho variant etických kodexů. Obecně platí, že jsou směsí normativních a pragmatických úvah subjektu o tom, jak by se chtěl a měl chovat. Jedním ze způsobů dělení kodexů je rozlišování podle toho, o jaký subjekt se jedná. Dle subjektu můžeme hovořit o:

- **profesním kodexu** – svůj profesní etický kodex mají například lékaři, právníci či manažeři;
- **odvětvovém kodexu** – například pro reklamu, poštu, pojišťovnictví;

---

²⁰ REMIŠOVÁ, A. *Etika a ekonomika*. Bratislava, 2011.

²¹ JANOTOVÁ, H., SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Profesijná etika*. Praha, 2005, s. 18–19.

²² DOLISTA, J., JEŽEK, R. *Etika zaměstnance veřejné správy*. České Budějovice, 2006, s. 61–69.

²³ BLÁHA, J., ČERNEK, M. *Podnikatelská etika a CSR*. Ostrava, 2015, s. 129–130.

- **podnikovém kodexu** – je více konkrétní než předchozí a je určený pouze pro jeden podnik.²⁴

2.2 Etické kodexy v České republice

V současné době v České republice existuje mnoho důležitých profesních kodexů – např. Etický kodex České lékařské komory, Etický kodex novináře, Kodex České televize, Etický kodex práv pacientů či Kodex etiky zaměstnanců ve veřejné správě. Kromě těchto kodexů můžeme však najít i kodexy mnoha rozmanitých profesí – například Etický kodex českých knihovníků, Etický kodex občanských spotřebitelských organizací, či Etický kodex zaměstnanců České správy sociálního zabezpečení. V České republice neexistuje etický kodex učitelské profese, některé profese, které působí v rámci školství však své kodexy mají. Konkrétně například profese výchovných poradců a školních psychologů, jejichž kodexy jsou více popsány v následujících podkapitolách.²⁵

2.2.1 Etický kodex výchovných poradců

V březnu roku 2008 přijala a schválila Rada Asociace výchovných poradců Etický kodex výchovných poradců. Tento kodex pojednává o právech a povinnostech výchovného poradce (dále VP) a popisuje, jak by měl na škole pracovat a působit. Smyslem tohoto kodexu je především vymezit etická pravidla pro VP.²⁶

Kodex je rozdělen do následujících čtyř částí:

1) Etická odpovědnost výchovného poradce vůči klientům

Tato část se zaměřuje především na etickou odpovědnost VP vůči klientům. VP má vůči svým klientům velkou zodpovědnost a měl by jim sloužit s oddaností, loajalitou a vysokým odhodláním. Nikdy nesmí zneužívat svého vztahu s klienty pro osobní prospěch. V rámci této části se kodex zaměřuje také na důvěrnost získaných informací a ochranu soukromí klientů. VP by vždy měl respektovat soukromí svých klientů.

2) Práva a prospěch klienta

Tato část pojednává o právech a prospěchu klienta. Klient má vždy při poskytování poradenské služby právo na bezpečnost, diskrétnost a zachování profesionální mlčenlivosti.

---

²⁴ JANOTOVÁ, H., SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Profesijná etika*. Praha, 2005, s. 19.

²⁵ NESVADBA, P. *Policejní etika*. Plzeň, 2009, s. 203.

²⁶ Etický kodex výchovných poradců. *Asociace výchovných poradců, z.s.* [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <http://www.asociacevp.cz/o-asociaci/eticky-kodex-vychovnych-poradcu/>

Důležitým právem klienta je právo na zacházení s respektem a důstojností. VP by se vždy měl maximálně snažit podporovat svobodné rozhodování klientů a nesmí činit kroky, které by mohly narušovat občanská či zákonná práva klientů.

3) Omezení vyplývající z profese

Třetí část kodexu popisuje omezení, které z profese VP vyplývají. VP může poskytovat pouze služby, které jsou součástí jeho odborné kompetence. Měl by si být vědom svých omezení v rámci profese a v potřebném případě přizvat k řešení jiné odborníky.

4) Výkon profese (profesionální praxe)

Poslední část etického kodexu pojednává o výkonu profese VP ve vztahu k žákům, studentům, rodičům a odborníky ostatních profesí. VP by měl jako prioritní považovat vždy zájmy dětí, žáků a studentů, které mu jsou svěřeny. VP by měl s rodiči udržovat komunikaci, vysvětlovat jim podstatu jeho profesionální intervence, která se týká jejich dítěte a projednávat s nimi způsoby podpory jejich dítěte. Co se týče vztahu VP k odborníkům jiných profesí, VP by měl navazovat a udržovat spolupráci s ostatními odborníky podobných profesí a přistupovat k nim ochotně a s respektem, stejně jako vůči svým kolegům ze své profese.²⁷

2.2.2 Etický kodex školních psychologů

Etický kodex školních psychologů nese oficiální název Etické normy školního psychologa. Kodex byl vytvořen organizací International School Psychology Association (dále ISPA) a jeho autory jsou Thomas Oakland, Suzan Goldmanová a Herbert Bishoff. ISPA vznikla na základě Mezinárodního školního psychologického výboru, jehož cílem bylo podporovat celosvětovou spolupráci mezi školními a pedagogickými psychology. S přibývajícím počtem členů byla roku 1982 založena organizace ISPA, která se rozšířila do celého světa a v dnešní době je uznávána Organizací Spojených národů jako důležitá nevládní organizace hovořící jménem dětí, mladých lidí a jejich rodin.²⁸

Etické normy školního psychologa jsou základním dokumentem, který je základem pro dodržování etiky ve školní poradenské praxi. Tento kodex byl pro potřeby ČR přeložen a následně přijat na 3. sjezdu Asociace školní psychologie Slovenské republiky a České

---

²⁷ Etický kodex výchovných poradců. *Asociace výchovných poradců, z.s.* [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <http://www.asociacevp.cz/o-asociaci/eticky-kodex-vychovnych-poradcu/>

²⁸ About ISPA. *International School Psychology Association* [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <https://www.ispaweb.org/about-ispaweb/>

republiky. Tento dokument pojednává o potřebě jednotných norem pro každé povolání, zvláště ale pro ta, která pracují s lidmi. Od školních psychologů se očekává, že jejich základní hodnoty a postoje přesahují úzké osobní, kulturní a sociální rámce a budou jednat vždy podle zájmů žáků a studentů, ale i rodičů, školy, společnosti a své profese.²⁹

Dokument Etické normy školního psychologa obsahuje úvod a obecná ustanovení. V úvodu je specifikováno, proč je etický kodex pro tuto profesi potřebný. Obecná ustanovení popisují, jaké nejvyšší hodnoty by školní psychologové měli zastávat a jak se ve své roli chovat. Školní psychologové musí pokládat největší důraz na dodržování lidských práv. Školní psycholog se vždy musí snažit chránit a zároveň zvyšovat blaho a rozvoj dětí a mládeže svými poskytovanými službami.

Etické normy jsou v dokumentu rozděleny do tří základních částí, které dále více vymezují a upravují oblast působení školního psychologa (dále ŠP).³⁰

1) Profesionální nomy

Tato kategorie je rozdělena do čtyř podkategorií, které pojednávají o omezeních vyplývajících z profese, profesionální odpovědnosti, důvěrnosti informací a odborném růstu ŠP. ŠP je povinný zachovávat v tajnosti důvěrné informace o žácích a studentech, které během výkonu své profese získá. Musí se snažit vždy chránit blaho žáků a studentů a nesmí připustit, aby jeho názory či předsudky ovlivňovaly jeho profesionální rozhodování. ŠP si musí být také vědom potřeby jeho neustálého vzdělávání.

2) Výkon profese (profesionální praxe)

Tato kategorie je rozdělena na podkategorie profesionální vztahy a vyšetření. V rámci profesionálních vztahů jsou etické normy rozděleny podle toho, ke komu se vztahují. Jsou rozděleny na vztah k žákům a studentům, vztah k rodičům, vztah ke kolegům a zaměstnancům školy a vztahy k odborníkům jiných profesí. Podkategorie Vyšetření se věnuje principům, které musí ŠP dodržovat při vyšetřování svého klienta.

3) Výzkum

Kategorie výzkumu je rozdělena do podkategorií všeobecná ustanovení a transkulturní výzkum. Tyto části specifikují výše popsané normy pro užití v konkrétních situacích.³¹

---

²⁹ ŠTECH, S., ZAPLETALOVÁ, J. *Úvod do školní psychologie*. Praha, 2013.

³⁰ Etický kodex školních psychologů. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/36544>

³¹ Tamtéž

3 Učitelská etika

Mnoho autorů pro profesní etiku učitelství užívá různá označení. V odborné literatuře se tak můžeme setkat s pojmenováním učitelská etika, profesní etika učitele, profesionální etika učitele, pedagogická etika apod.

Učitelská etika je součástí aplikované etiky a je jednou z profesních etik. Učitelská etika nespočívá pouze v předpisech, kterých je nutné se držet a uplatňovat je ve svém chování. Etika učitelské profese se zaměřuje na zkoumání etických a morálních aspektů učitele ve výchovně vzdělávacím procesu a charakterizuje pozici pedagoga ve výchovně vzdělávacím systému. Věnuje rovněž velkou pozornost morálním vlastnostem a důsledkům jednání. Předmětem zkoumání učitelské etiky jsou osobnostní a charakterové vlastnosti učitele a jeho pedagogická způsobilost, která tvoří důležitou složku v pedagogické činnosti. Nehodnotí se pouze vztah pedagoga s žákem, ale i s ostatními, se kterými učitel při výkonu svého povolání přichází do styku. Důležitý je tedy také vztah pedagoga ke kolegům, nadřízeným a rodičům. Učitelská etika dále zkoumá a rozebírá etické a morální problémy učitelské profese. Profese učitele patří mezi ta nejsložitější povolání, jelikož často ani ta nejdokonalejší příprava nezaručuje úspěšnost v této profesní činnosti. Úspěch je ovlivněn nejen žákem či studentem, ale i celým vyučovacím procesem. Učitelé se musejí samostatně rozhodovat, co je správné a co špatné. Rovněž často čelí konfliktním situacím a kritice ze strany veřejnosti. Učitelská etika se snaží hledat řešení těchto problémů a poskytuje tak návod učitelům, kteří se s takovými překážkami setkají. V návaznosti na tyto skutečnosti jsou v rámci učitelské etiky formulovány etické kodexy učitelské profese.³²

V různých částech západní Evropy nebo v USA je věnováno problematice učitelské etiky o mnoho více pozornosti než u nás. To se projevuje například i ve faktu, že mnoho států má svá fungující profesní sdružení učitelů, stejně tak jako etické kodexy učitelského povolání, kterým přisuzují velký význam pro fungování učitelské profese. Pojem učitelská etika si pomalu začíná získávat své místo i v českém školství, ačkoliv velmi opatrně. Na rozdíl od jiných států zde stále chybí jednotné profesní sdružení učitelů, či přímo vypracovaný etický kodex pro pedagogy.³³

---

³² GLUCHMANOVÁ, M., GLUCHMAN, V. *Profesijná etika učitel'a*. Brno, 2009, s. 60–64.

³³ Tamtéž, s. 59–60.

3.1 Etické aspekty výkonu učiteléské profese

Učiteléská profese je jedním z nejdůležitějších povolání, které s sebou nese mimořádnou zodpovědnost. Ve společnosti stále přibývají nové vědecké poznatky, což zvyšuje nároky na práci učitele. Tato profese se musí vyrovnávat se složitými problémy světa, zejména se sociálními problémy, které zatěžují mnohé rodiny. Učitel tak musí například z určité části kompenzovat nefunkčnost rodiny a hledat způsoby, jak tuto situaci zvládnout.

Pedagogická činnost je velmi pestrá, proto jsou na osobní předpoklady učitele kladeny vysoké požadavky, protože pro tuto profesi jsou důležité nejen znalosti, ale i osobnost učitele a všechny jeho další vlastnosti. Učitel by měl mít samozřejmě znalosti v oblasti pedagogické, psychologické, didaktické, sociální, kulturní, ale například i manažerské. Měl by mít dobré diagnostické a komunikativní schopnosti. Svě vědomosti by měl neustále aktualizovat a rozšiřovat. Měl by být také schopen přetlumočit svým žákům vlastní myšlenky, proniknout do jejich vnitřního světa a samozřejmě si získat autoritu. Mezi předpoklady pro dobrou pedagogickou práci patří: dobrý pozorovací talent, systematický způsob práce, dobré usuzující schopnosti a znalost psychologie.

Učitel by měl být jisté morálním vzorem pro své žáky a studenty. Právě on by měl své žáky vychovávat, rozvíjet v nich hodnoty demokratické společnosti a naučit je, že jsou zodpovědní za své volby v životě. Je důležité, aby učitel rozvíjel u žáků hodnoty jako jsou tolerance, spravedlnost, dobro, solidarita či respekt. Vše uvedené, musí pedagog zařazovat do svého působení podle toho, v jaké úrovni morálního vývoje se dítě nachází.

Správný učitel by měl mít následující vlastnosti:

- pracovní – být svědomitý, důsledný, mít kladný vztah a lásku k dětem
- intelektuální – ovládat tvořivé myšlení, být konkrétní a dodržovat logičnost
- citově temperamentní – být optimistický, trpělivý a sebeovládat se
- společensko-charakterové – být laskavý, slušný, ohleduplný, uctivý, srdečný a být schopen porozumění
- charakteru a vůle – být spravedlivý, cílevědomý, samostatný, čestný, upřímný, mít své zásady a být vytrvalý.³⁴

---

³⁴ GOSIOROVSKÝ, I., ZAPLETAL, L. *Vybrané kapitoly z profesní etiky*. Strážnice, 2017, s. 110.

Etika učitelé profese by neměla být založena na nátlaku či vnějším dohledu, ale především na vnitřně osvojených hodnotách a morálních povinnostech jednotlivých učitelů.³⁵

3.2 Základní vztahy a povinnosti učitelé etiky

U každého učitele je nutné, aby si uvědomoval své všeobecné kolektivní povinnosti vůči společnosti, žákům, studentům, rodičům i k sobě samému. Pedagog pomáhá budovat vztahy. Pomocí vztahů poté učitel předává vzdělávaným hodnoty jako jsou síla, moudrost, mírnost, spravedlnost a smysl života, který žákům pomáhá směřovat další cestu. Učitel tedy navazuje vztahy a jejich prostřednictvím učí své „svěřence“.

Gosiorovský (2008) ve své monografii uvádí rozdělení vztahů a povinností v rámci učitelé etiky na povinnosti a vztah vůči sobě, povinnosti a vztah k žákům, povinnosti a vztahy vůči škole a spolupracovníkům, povinnosti a vztah k rodičům žáků a povinnosti a vztah učitele ke společnosti.

1) Povinnosti a vztah vůči sobě

Učitel má mít pozitivní vztah k dětem a ztotožňuje se se svým učitelé povoláním. Pokračuje ve svém odborném, technickém a jazykovém vzdělávání samostudiem i účastí na organizovaných formách vzdělávání, kterými jsou například různé kurzy, semináře, kolokvia a další. Učitel je povinen pravidelně se připravovat na vyučovací hodiny a vede si stručný záznam o jejich průběhu, zadaných úkolech a o výsledcích pozorování žáků. Praktikuje autoevaluaci, vyhodnocuje své záznamy a koordinuje uplatňované přístupy a výchovný styl. Učitel vykonává podstatné mravní rozhodnutí na základě svého osobního svědomí. V roli třídního učitele rozvíjí týmovou spolupráci s ostatními vyučujícími v jeho třídě a koordinuje jejich výchovné působení. Po osobní stránce by měl být učitel skromný, nezištný, spravedlivý, je zdravě sebevědomý, je ochoten druhým pomoci a nepodrývá autoritu ostatních.

2) Povinnosti a vztah k žákům

Úlohou učitele je podat pomocnou ruku mládeži po celé období růstu a dospívání a přivést je tak k pravdivé duchovní a hodnotové orientaci. Každé dítě je rozumnou lidskou bytostí, která je svobodná v rozhodování. Přesto však potřebuje autoritu, která jej bude vést a řídit. Úlohou učitele tedy je zabezpečovat dobro lidské osoby a dobro společnosti. Učitel nesmí za žádných okolností manipulovat s žáky. Uplatňuje pouze svoji přirozenou autoritu

---

³⁵ GÖBELOVÁ, T. *Profesní hodnoty a etické principy v práci učitele*. Ostrava, 2015, s. 27.

a nesnaží se vynucovat autoritu mocenskou. Učí žáka přiznat si chybu, omluvit se při přestupku, umět litovat svého činu a počkat si na odpuštění. Učitel své žáky vede k úctě vůči autoritám a respektu ke stáří. Povinností učitele je také snaha o co nejobektivnější poznání každého žáka, jeho osobních předpokladů a možností dalšího vývoje. Napomáhá k uspokojování základních životních potřeb svých žáků.

3) Povinnosti a vztah vůči škole a spolupracovníkům

Základem a cílem všech výchovných a vzdělávacích pojetí školy musí být rozvoj osobnosti. Škola tak pomáhá formovat žáky a studenty jako zodpovědné a samostatné osobnosti. Pedagog ve své profesi aplikuje princip subsidiarity neboli výpomoci. Na tomto základě tedy vyšší společenství jako je školní třída, škola či mládežnické organizace zasahují až v okamžiku, kdy jednotlivec není schopen své problémy řešit sám. Učitel dle svých možností přispívá ke zlepšení kvality práce školy pomocí svého pedagogického výkonu, spoluprací s vedením školy, rozvíjením týmové spolupráce a účastní se na zlepšování provozu školy. Pedagog se identifikuje s cíli školy a pociťuje vlastní odpovědnost za chod školy.

4) Povinnosti a vztah k rodičům žákům

Učitel respektuje úlohu rodičů jako hlavních činitelů ve výchově jejich vlastních dětí a snaží se s nimi spolupracovat tak, aby bylo výchovné působení jednotné. Je povinen rodiče seznamovat s výchovným a vzdělávacím programem školy. Seznamuje je také s postupy, které ve své výuce uplatňuje. Zároveň je povinen rodiče pravidelně informovat o prospěchu a chování jejich dítěte a v nutných situacích s nimi projednává společný výchovný postup.

5) Povinnosti a vztah ke společnosti

Učitel je povinen upozorňovat na význam a potřebu výchovy a vzdělávání a rovněž i na rizika, kterými je mládež ohrožena a se kterými se bezprostředně ve své praxi setkává. Učitel by měl projevovat solidaritu především s člověkem, který je ve společenské nouzi. Důležitou úlohou učitele je předávat mladé generaci kulturní dědictví národa, čímž pomáhá vytvářet i budoucí kulturu, k čemuž se předpokládá vzdělanost pedagoga a jeho tvořivost.³⁶

---

³⁶ GOSIOROVSKÝ, I. *Úvod do profesní etiky*. Kunovice, 2008, s. 48–50.

3.3 Koncepce učiteléské etiky

Podle některých autorů, zabývajících se oblastí učiteléské etiky stojí etická a morální problematika učiteléského působení na okraji zájmu a patří k opomíjeným oblastem. To je způsobeno i situací, kdy mezi učiteli dochází poměrně k malému uvědomování si etických a morálních aspektů jejich práce. Této problematice se věnuje o mnoho větší pozornosti v zahraničí než u nás. V zahraničí vzniklo několik koncepcí učiteléské etiky, které jsou od sebe však velmi rozdílné. Jejich největší rozdíl spočívá v tom, z čeho daná koncepce metodologicky vychází. Málo koncepcí má dostatečný filozoficko-etický základ, což se odráží na skutečnosti, že řešení, které koncepce navrhuji mnohdy vycházejí spíše z pedagogiky než z etiky a filozofie.

Obecně můžeme koncepce rozdělit do dvou skupin. Na koncepce, které se věnuji učiteléské etice jako oblasti filozofie výchovy (např. Koncepce A. Strikea a J. F. Soltise) nebo na koncepce, které pojímají učiteléskou etiku jako samostatnou a plnohodnotnou disciplínu v rámci profesní etiky (např. koncepce Kotigera a Čamlera).³⁷

3.3.1 Učiteléská etika Kennetha A. Strikea a Jonase F. Soltise

Koncepce Kennetha A. Strikea a Jonase F. Soltise je založena na pojetí učiteléské etiky jako součásti filozofie výchovy a vychází z etického kodexu. Podle těchto autorů učiteléská etika neznamená pouze předpisy, kterých je učitel povinen se striktně držet. Etické myšlení a rozhodování nemá být založeno pouze na řízení se pravidly která jsou předepsána. Práce učitele v praxi přináší velké množství neopakovatelných situací, které nemusí být v etickém kodexu zahrnuty. Je tedy nutné, aby se učitel rozhodoval samostatně a hluboce se zamýšlel nad řešením jednotlivých situacích a posuzoval své jednání na základě etického uvažování. Autoři k tomuto dodávají, že základní zásadou pro učitelovo rozhodování má být vždy snaha o blaho a prospěch jeho studentů. Učitelé se zavazují k vedení svých studentů a žáků k rozumnému uvažování o etických problémech, čímž je vedou k jejich vlastní etické zodpovědnosti.

Podle autorů koncepce nelze shrnout obsah učiteléské etiky do jednoho profesního kodexu, proto by učitelé měli být vedeni k tomu, aby byli schopni efektivně přemýšlet o etických problémech, do kterých se v rámci své profese každodenně dostávají a které lze mnohdy obtížně rozpoznat. Strike a Soltis ve své koncepci neposkytují jasné odpovědi na

---

³⁷ GLUCHMANOVÁ, M., GLUCHMAN, V. *Profesijná etika učitel'a*. Brno, 2009. s. 78.

konkrétní etické problémy, pouze předkládají různé možné postupy řešení a vytyčují jejich klady a zápory. Problémové situace prezentují ve formě úloh s cílem, aby učitel důkladně uvažoval a přemýšlel o svých přesvědčeních. Hlavním záměrem autorů je přivést všechny čtenáře, především učitele k tomu, aby se zamysleli nad daným problémem, uvažovali o správnosti a nesprávnosti řešení problémů, a aby přemýšleli především o otázkách učitelské etiky.

V této koncepci je přednost dána praktické stránce učitelského povolání před teorií učitelské etiky. Největší pozornost je věnována praktickým příkladům etických dilemat a způsobům jejich řešení.³⁸

Podle V. Gluchmana (2009) je koncepce poměrně složitá. Je vhodná spíše pro studenty etiky či filozofie. Problémem této koncepce je podle něj především skutečnost, že koncepce není manuálem, ale spíše filozoficko-etickou úvahou.³⁹

3.3.2 Koncepce profesní morálky Wolfganga Brezinky

Ve své koncepci profesní morálky učitele W. Brezinka identifikuje problematiku učitelské etiky s problematikou etického kodexu. Je přesvědčen o potřebě profesní morálky učitele, jejíž součástí by měl být profesní etický kodex, který by byl uznán všemi učiteli. Brezinka rozvíjí profesní morálku učitele především v rámci své koncepce filozofie výchovy. V jeho úvahách o učitelské etice dominují především otázky výchovy a povinností učitele při dosahování výchovných cílů.⁴⁰

Dnešní společnost přenechává z velké části výchovu dětí právě na učitelích a škole, proto by měl každý učitel mít určité profesní znalosti, schopnosti, postoje a chování. Učitelská etika je podle něj potřeba z mnoha důvodů. Učitelé při vykonávání své profese mají velkou svobodu volby a v každodenních situacích musí dělat rozhodnutí a uvažovat nad situacemi a svými volbami. Učitel by měl být pro své žáky vzorem, tudíž by tomu jeho chování mělo odpovídat. Dalším důvodem pro potřebu učitelské profesní morálky je fakt, že učitelé jsou tím nejdůležitějším prostředkem, který je určen pro naplnění úloh jejich povolání. Musí si získat důvěru a úctu svých žáků, přičemž nezáleží pouze na profesních ctnostech jako je spravedlnost, vlídnost a trpělivost, ale také na všeobecných schopnostech, které jsou

---

³⁸ GLUCHMANOVÁ, M., GLUCHMAN, V. *Profesijná etika učitelů*. Brno, 2009, s. 79–81.

³⁹ Tamtéž, s. 87.

⁴⁰ Tamtéž, s. 88.

ve společnosti oceňovány. Práce učitelů je obtížně kontrolovatelná, proto kontrola závisí především na učiteli. Jako poslední důležitý důvod dokládá situaci, kdy jsou v dnešní společnosti na učitele kladeny mnohdy až nereálné nároky a může tak docházet k jejich přetěžování.⁴¹

Učitel by měl vše vykonávat pro blaho dítěte a vyhnout se čemukoliv, co by ho mohlo poškodit. Brezinkova etika se může rozčlenit do dvou různých norem:

1) Obecné normy profesní morálky

Učitel je zavázán znát povinnosti vykonávaného povolání. Svému povolání by se měl věnovat s plným odhodláním a nasazením. Každý pedagog by se měl neustále vzdělávat a udržet si tak vysoký stupeň své profesní zdatnosti a zdokonalovat své charakterové vlastnosti jako je sebedisciplína, trpělivost, schopnost vcítění se, duševní bdělost a další vlastnosti. Podle Brezinky by se učitel měl také neustále snažit zlepšovat své metody a brát při tom ohled na vědecké poznatky.

2) Normy ve vztahu k žákům

Tyto normy označuje jako nejdůležitější, jelikož učitelé a školy jsou zde pro žáky. Jedná se o normy, které zdůrazňují povinnost učitele dbát na dobro všech svých studentů. Učitel by tak například měl chránit své žáky před ohrožením jejich zdraví, klást velký důraz na starost o duševní zdatnost žáků a dbát na jejich duchovní dobro. Chování učitele má být takové, aby svým žákům žádným způsobem morálně neškodil. Učitel by měl rovněž plně respektovat nejen své žáky, ale i jejich rodiče.⁴²

Za negativní stránku koncepce lze označit fakt, že jsou zde zcela opomenuty zájmy a potřeby učitele či ochrana zájmů učitelské profese. Právě nedostatečná ochrana zájmů učitelů často způsobuje snižování prestiže a sociálního statusu učitelské profese. Soubor norem stanovených podle Brezinky pouze vyjadřuje povinnosti učitele ke svým žákům, pro zachování jejich blaha a částečně také povinnosti k celé společnosti a nezahrnuje potřeby a zájmy učitele.⁴³

---

⁴¹ BREZINKA, W. *Filozofické základy výchovy*. Praha, 1996, s. 158–160.

⁴² BREZINKA, W. *Filozofické základy výchovy*. Praha, 1996, s. 162–172.

⁴³ GLUCHMANOVÁ, M., GLUCHMAN, V. *Profesijní etika učitelů*. Brno, 2009, s. 92.

3.3.3 Pedagogická etika J.S. Kotigera a V. I. Čamlera

Tato koncepce byla prezentována v díle *Pedagogičeskaja etika* (1984). Koncepce je z části ovlivněna dobou, ve které vznikla, jelikož obsahuje ideologické myšlenky, které představují učitele jako člověka, jehož úkolem je dosáhnout socialistických a komunistických ideálů ve výchově. Pokud však tento fakt pomineme, koncepce obsahuje velké množství morálních požadavků na profesi učitele, které lze využít i v současné době.

V rámci své koncepce J. S. Kotiger a V. I. Čamler vycházejí z filozofického chápání a rozlišování mezi etikou a morálkou. Pod pojmem pedagogická morálka vidí systém předpisů, norem a úsudků, které regulují chování učitele v jeho profesní činnosti. Pedagogická etika zkoumá specifika mravního vědomí, mravního chování a mravních vztahů v rámci práce učitele. Právě pedagogickou etiku vidí jako důležitý faktor, aby mohl být učitel vychován k lásce vůči své profesi a utřídil si své mravní povinnosti, což považují za prostředek, díky kterému dojde ke zvýšení efektivity v jeho činnosti. Povinnosti jsou pro ně nejdůležitější kategorií v rámci učitelské etiky.⁴⁴

Kotiger a Čamler za pedagogicky mravné chování považují nejen jednání učitele, které přispívá k realizaci práva jednotlivce stát se vzdělaným, kulturním a mravním jedincem, ale také chování, které přispívá k celkovému zlepšení organizace pedagogického procesu, zvyšuje autoritu učitele a pomáhá v dosahování blaha žáků a studentů. Povolání učitele nepovažují pouze za profesi, ale především za způsob života. Učitel zůstává učitelem i mimo školu, je neustále na očích společnosti, a proto by měl být ve všech sférách jeho života příkladem pro své okolí. Je důležité, aby učitel měl rád svoji profesi a neustále se zdokonaloval. Za talentovaného učitele označují především toho, který svou práci miluje.⁴⁵

Podle autorů je nejdůležitějším požadavkem pro vykonávání povolání učitele povinnost. Učitel vykonává svou povinnost vůči společnosti, a to právě výchovou a vzděláváním žáků. Důležitá je rovněž zodpovědnost, která spočívá v uvědomění si pedagogické povinnosti. Učitel nese zodpovědnost za svá rozhodnutí a jednání. Dalším požadavkem pro povolání učitele je pro autory spravedlnost. Učitelé musí vznášet spravedlivé požadavky a spravedlivě hodnotit, pouze tak mohou svým žákům pomoci ke spravedlnosti. Důležitý je také pedagogický takt, který spočívá v hledání optimálních řešení rozporů. Pedagogický takt napomáhá učiteli řešit nastalé problémy efektivněji za užití mírných prostředků místo tvrdších řešení problémů. S taktem

---

⁴⁴ GLUCHMANOVÁ, M., GLUCHMAN, V. *Profesijná etika učitelů*. Brno, 2009, s. 105.

⁴⁵ Tamtéž, s. 108.

se však učitelé nerodí, ale osvojují si je po celý život. Neméně důležitá je pro autory autorita učitele. Autoritu by učitel neměl však mít pouze před svými studenty, ale také jejich rodiči a celou společností. Přirozená autorita učitele je jeden z důležitých předpokladů pro úspěch učitele v jeho povolání. Pro práci učitele je důležité, aby pedagogický pracovník byl osobnost. Pouze v případě, kdy je učitel vysoce kulturní a vzdělaný, může být příkladem etického jednání. Velmi důležité také je, aby učitel dokázal ovládat své pocity a nálady.⁴⁶

---

⁴⁶ GLUCHMAN, V. *Úvod do etiky*. Brno, 2008, s. 134–136.

3.3.4 Učitelská etika ctnosti Elizabeth Campbellové

Autorka E. Campbellová ve své knize *The Ethical Teacher* (2003) představuje svou koncepci učitelské etiky, která je postavena na filozoficko-etickém základě. Obsahuje soubor charakteristik, důležité pro práci učitele a návod, jak dosáhnout ideálu etického učitele, který je způsobilý etického poznání. Učitelská etika Campbellové je založena na etice ctnosti. Ta vychází u toho, že člověk se rozhoduje na základě svých ctností, přičemž ctností rozumíme vybudovaný sklon k dobrému a správnému jednání. V této koncepci dominují etické a morální aspekty problematiky, v čemž se liší od předchozích zmíněných koncepcí, které často vycházejí spíše z pedagogických a výchovných aspektů.

Aby učitel mohl dosáhnout vysokého stupně mravního vývoje, je důležitý rozvoj jeho etického myšlení, což znamená, že učitel by si měl být vědom etických a morálních aspektů svého povolání a měl by být schopen lepší orientace ve svém uvažování, rozhodování a chování v etických a mravních aspektech svého chování v rámci učitelské profese.⁴⁷

Jako jednu z nejdůležitějších oblastí morálního působení učitele autorka spatřuje vliv na studenty a jejich ovlivňování. Studenti se učí o morálce ve vyučovacích hodinách prostřednictvím své zkušenosti. Aby mohl učitel na své žáky v rámci svého morálního chování v hodinách působit pozitivně, musí splňovat podle Campbellové několik ctností. Do základních ctností profesní etiky řadí čestnost, odvahu, angažovanost, úctu, zodpovědnost, empatii, soucit, laskavost, trpělivost, porozumění, pokoru, přátelskost, otevřenost mysli a tolerance. Pro učitelské povolání považuje za nejvýznamnější především vůli být čestný, laskavý a upřímný. Učitel také musí být schopen uvědomit si možné etické důsledky svého chování.⁴⁸

Je potřeba učitele podněcovat k přemýšlení o etických a morálních důsledcích jejich jednání ve školní třídě. Učitel, který je etický, by podle Campbellové měl v rámci svého rozhodování brát v potaz důležité otázky týkající se tolerance, rovnováhy, svobody projevu a další. Od ostatních učitelů se etický učitel odlišuje svou angažovaností v procesu zdokonalování etického růstu svých žáků, ale i sebe samého.⁴⁹

Autorka zaujímá kritický postoj vůči etickým kodexům a vyjadřuje se k nim spíše negativně. Podle jejího názoru, etické poznání nelze sepsat v podobě etického kodexu a nemůže být používán pro profesní zdokonalení. Kodexy sice považuje za nápomocný nástroj, který ale

---

⁴⁷ CAMPBELL, E. *The ethical teacher*. Philadelphia, 2003, s. 4.

⁴⁸ Tamtéž, s. 22–29.

⁴⁹ Tamtéž, s. 79–81.

není zcela dostačující. Autorka klade důraz spíše na rozvíjení etického poznání, místo univerzálně zformulovaných etických kodexů.

Za velmi problematickou označuje skutečnost, že někteří učitelé si plně neuvědomují etické důsledky svého jednání. To, že etické poznání učiteli chybí se ukáže až v případech, kdy učitelovo jednání má negativní důsledek po etické stránce. Takové jednání nemusí být záměrné. Campellová ve svém díle navrhuje metodologický postup, pomocí něhož mohou učitelé dosáhnout vyšší úrovně etického poznání. Nejdříve je potřeba identifikovat základní principy a ctnosti (např. upřímnost, čest, laskavost), které jsou odpovídající pro každou situaci a problémové situace. Následně je potřeba naslouchat svému svědomí. Je potřeba uvažovat dopředu o situacích, které mohou ve třídě nastat a vyvolat eticky problémové situace a předvídat jejich důsledky.⁵⁰

3.4 Problémy v rámci učitelské profese

Tato kapitola obsahuje několik vybraných problémů, se kterými se potýkají dnešní pedagogové a celé školství. Tato oblast však čelí více problémů, než je zde uvedeno. Etický kodex učitelů by mohl napomoci řešit nej uvedené problémy, ale i nezmíněné.

Etika učitelské profese zkoumá povolání pedagoga a zabývá se rovněž problémy, které jsou spojené s vykonáváním profese učitele. Jako problémy v profesi označujeme relativně trvalou bariéru či obtíž, která je součástí profese a lze ji za jistých podmínek zmírnit nebo dočasně odstranit. Existuje obecné přesvědčení, že právě učitelská profese je poznamenána více problémy ve srovnání s ostatními profesemi. To je spojeno také s tvrzením, že právě učitelé jsou za tyto problémy zodpovědní a sami je vytváří. V zásadě jde však o to, že učitelé i samotné školy jsou neustále monitorováni a posuzováni. Neustále čelí kritice, ať ze strany žáků, rodičů, veřejnosti či odpovědných kontrolních orgánů.

Jako příčinu problémů učitelské profese můžeme označit fakt, že učitelé na sebe přebírají zodpovědnost vůči vzdělávání a výchově mladé generace, kvůli čemuž jsou pod neustálým tlakem. Častou příčinou problémů je také různorodost zákazníků učitelů a s nimi spjaté různé požadavky a vysoká očekávání, které se neustále mění a vyvíjí. Na pojetí celé učitelské profese a klimatu školy se často odráží fakt, že je učitelství feminizováno. Problémy v učitelství jsou také spojeny s vysokými nároky, které jsou na pedagogy kladeny, jelikož často

---

⁵⁰ GOSIOROVSKÝ, I. *Úvod do profesní etiky*. Kunovice, 2008, s. 119.

nejsou v souladu s podmínkami, které jim poskytuje stát. Do problémů učitelské profese patří například různé zátěžové situace jako například stres, stárnutí učitelstva, feminizace učitelství, prestiž učitele, profesní sebevědomí, profesní deformace a mnoho dalších problémů.⁵¹

Velkým problémem v učitelství jsou časté zátěžové situace. Stres je častým průvodcem problémů v učitelství a jeho příčiny mnohdy nelze odstranit, protože jsou nedílnou součástí práce pedagogů – konkrétně například problémy výchovné, vzdělávací a vztahové. Učitelé čelí obrovské psychické pracovní zátěži, která může mít dopady na jejich psychiku, motivaci a chování. Následkem může být snížená pozornost, neschopnost koncentrace, snížená motivace, deprese, podrážděnost či somatické důsledky jako bolesti hlavy, závratě, nespavost, zažívací potíže. Při povolání učitele je velmi důležité pečovat o své duševní zdraví.⁵²

Jedním z problémů v učitelské profesi je již zmíněné profesní sebevědomí. Pedagogové často neumí argumentovat pro své požadavky týkající se jejich profese. V tomto hraje roli i skutečnost, že své povolání mnohdy považují spíše za poslání než za odbornou činnost v oblasti výchovy a vzdělávání. Poslání tedy vnímají jako vyšší lidskou a společenskou hodnotu než odbornost. V 19. století byli učitelé považováni za národní buditele, dnes pro některé učitele není důležité prosazovat se a vystupovat na veřejnosti jako zástupce své profese, který si dokáže odhodlaně obhájit svá rozhodnutí. Lze usuzovat, že učitelé mají nízké profesní sebevědomí, které vyplývá z nízkého sebehodnocení.

U lidí, kteří svou profesi vykonávají již spoustu let může docházet k takzvané profesní deformaci. Ta je výrazně vnímána právě u profese učitele. Ti si mnohdy do svého osobního života přenášejí svou profesní roli spojenou se specifickým modelem chování, který se váže k věkové kategorii jejich žáků. Pro okolí je poté snadnější určit totožnost učitele, neboť může mít často sklony například k napomínání, poučování či kontrolování. Toto chování se může projevat ve výchovném stylu rodiny, ale i například v obchodě, na úřadech, dovolené.⁵³

---

⁵¹ VAŠUTOVÁ, J. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno, 2004, s. 42.

⁵² Tamtéž, s. 43–44.

⁵³ Tamtéž, s. 47.

4 Etický kodex učitele

Etické kodexy upravují, co znamená být členem určité profese a co znamená jednat profesionálně. Profesní kodex je souhrnem základních etických norem, kterými se mají příslušníci určité profese řídit. Povolání učitele patří mezi takzvaná vztahová povolání a profese, která etický kodex vyžadují, jelikož pedagog svým působením pomáhá vytvářet etické vlastnosti a lidsky mravní kvality u mladé generace.⁵⁴

Etický kodex učitele určuje etické normy, které je nutné dodržovat při výkonu jeho profesní činnosti. Poskytuje rovněž pozitivní orientaci v mravních hlediscích vykonávané práce a správnou sebekontrolu toho, kdo ji vykonává. Jak bylo již zmíněno, učitelské povolání patří mezi profese, které etický kodex vyžadují, jelikož pedagog svým působením spoluvytváří etické vlastnosti a lidsky mravní kvality mladé generace. Mimo jiné má etický kodex učitele sloužit jako zdroj pozitivní pracovní motivace a pomáhá uvědomit si vznešenost pedagogické práce. Zároveň se snaží o to, aby pedagogům ulehčila osobní ztotožnění se s vykonávaným povoláním a jeho akceptování přispívá rovněž ke zlepšení kvality náročné učitelské práce.

Cílem etického kodexu učitele je specifikovat morální povinnosti učitele a sloužit jako měřítko pro jejich posouzení. Snaží se pro pedagoga ulehčit jeho vlastní sebereflexi. Etický kodex učitele může také sloužit i jako obrana pedagoga vůči neoprávněné kritice a výčítkám ze strany veřejnosti (občanské a rodičovské), případně i státních a samosprávních orgánů či nestátních organizací.⁵⁵

Učitelství však ve většině evropských zemí nemá sepsaný svůj etický kodex, tedy soubor pravidel jednání. To může vypovídat o pomalém procesu sebeuvědomování učitelstva. Absence takového kodexu však v mnohých vzbuzuje pochybnosti, zda je takový psaný kodex pro tuto profesi vůbec potřeba. Lidé mnohdy argumentují tím, že každý učitel, který s touto profesí začíná zhruba ví, co je od výkonu jeho profese očekáváno, jelikož dříve byl sám žákem a měl příležitosti poznat, jaké vztahy panují mezi učitelstvem. Má tedy již určité porozumění k mravní stránce této profese.⁵⁶

V České republice neexistuje jednotný etický kodex učitelů. Ačkoliv je tato profese jednou z nejrozšířenějších, nemá v České republice své vlastní sdružení, které by zaštiťovalo všechny pedagogy na našem území a tvořilo tak celek, který má společná vlastní pravidla

---

⁵⁴ DOROTÍKOVÁ, S. *Profesní etika učitelství*. Praha, 2003, s. 48.

⁵⁵ GOSIOROVSKÝ, I. *Úvod do profesní etiky*. Kunovice, 2008, s. 48.

⁵⁶ DOROTÍKOVÁ, S. *Profesní etika učitelství*. Praha, 2003, s. 48.

profesní etiky. Ačkoliv takový útvar u nás chybí, vznikaly jiné asociace, které si schválily vlastní etické kodexy, které platí pro všechny jejich členy. Příkladem takových organizací je Asociace profese učitelství ČR nebo Asociace ředitelů základních škol. Jejich členství je však čistě dobrovolné a učitelé se tedy do jejich aktivit nemusí zapojovat, pokud nemají zájem.

V České republice tedy nenajdeme etický kodex učitele, který by byl platný na celorepublikové úrovni. Některé školy si však individuálně vytvořili své vlastní etické kodexy učitelů, které platí pouze pro jejich školu. Většinou je v nich popisován učitelův závazek nejen vůči jeho profesi, ale především i k žákům, kolegům, rodičům a veřejnosti.⁵⁷

4.1 Etické kodexy učitele v zahraničí

Ačkoliv u nás je absence etického pedagogického kodexu, v některých zemích byl již vytvořen.

4.1.1 Spojené státy americké

V USA se vzdělávací systémy a jejich organizace liší stát od státu. Nejsou zde jednotné vyučovací osnovy, federální vláda pouze vydává pokyny, jak při výuce postupovat v dotovaných federálních programech jak na veřejných i soukromých školách. Povinná školní docházka začíná pro žáky v 6 letech a vyžaduje absolvování minimálně 10 let vzdělávání. Povinná školní docházka je rozdělena do tří stupňů. Prvním stupněm je „elementary school“ (základní škola), kterou žáci navštěvují do páté, někdy do šesté třídy. Následuje „middle school,“ od šesté do osmé třídy a posledním povinným stupněm je „high school/secondary school“, kterou žáci navštěvují od deváté do dvanácté třídy.⁵⁸

Ve spojených státech amerických byl vytvořen Code of Ethics for Educator (v překladu Etický kodex pro pedagogické pracovníky). Ten byl navržen Asociací amerických pedagogů (Association of American Educators), což je profesionální pedagogická nezisková organizace, která byla založena v roce 1994 nejvíce uznávanými americkými pedagogy, kteří věřili že je potřeba vytvořit vlastní profesní organizaci. Asociace amerických učitelů je největší národní nezisková organizace, která se zabývá sdružováním učitelů.

---

⁵⁷ GÖBELOVÁ, T. *Profesní hodnoty a etické principy v práci učitele*. Ostrava, 2015, s. 78–80.

⁵⁸ Vzdělávací systém USA. *Generální konzulát České republiky v New Yorku* [online]. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/consulate.newyork/cz/dalsi_uzitecne_informace/skolstvi/vzdelavaci_system_usa/index.html

Společně vytvořili etický kodex, který je složen ze čtyř základních zásad chování pedagogů:

Zásada I: Etické chování vůči studentům:

- Pedagog jedná s každým studentem ohleduplně a spravedlivě. Snaží se řešit problémy, včetně kázeňských, v souladu se zákonem a školní politikou.
- Profesionální pedagog nevystavuje záměrně žáka znevažování.
- Profesionální pedagog neodhaluje důvěrné informace o studentech, pokud to po něm nevyžaduje zákon.
- Pedagog chrání studenta před podmínkami, které by mohly mít nepříznivý vliv na jeho zdraví.

Zásada II: Etické chování vůči postupům a výkonu:

- Pedagog přijímá odpovědnost za svůj výkon na základě své odborné kvalifikace a dodržuje podmínky smlouvy.
- Pedagog udržuje své duševní zdraví, fyzickou výdrž a sociální citění nezbytné k plnění jeho profesních povinností.
- Pedagog pokračuje ve svém vzdělávání a profesním růstu.

Zásada III: Etické chování vůči kolegům z oboru:

- Pedagog neodhaluje důvěrné informace svých kolegů, pokud to nevyžaduje zákon.
- Pedagog nesdílí úmyslně nepravdivé prohlášení o svých kolezích nebo školním systému.
- Pedagog nezasahuje do svobodné volby svých kolegů a usiluje o odstranění nátlaku, které nutí pedagogy podporovat akce, které narušují individuální profesní integritu.

Zásada IV: Etické chování vůči rodičům a komunitě:

- Pedagog komunikuje s rodiči a podává jim veškeré informace, které by měli v zájmu studenta vědět.
- Pedagog respektuje hodnoty a tradice různých kultur zastoupených v komunitě a ve své třídě.

- Pedagog projevuje pozitivní a aktivní roli ve vztazích mezi školou a komunitou.⁵⁹

Celkové znění etického kodexu viz. odkaz v citaci č. 56.

4.1.2 Velká Británie

Školský vzdělávací systém Velké Británie je odlišný od toho v České republice. V ČR je rozlišováno čtyřstupňové vzdělávání, zatímco ve Velké Británii je vzdělávání rozděleno do šesti stupňů. Liší se také povinná školní docházka, které je zde stanovena pro žáky od 5 do 16 let.

Hlavní otázky týkající se vzdělávání řeší v Anglii Ministerstvo školství (Department of Education). V roce 2012, britské ministerstvo školství vydalo jednotné standardy pro učitele (The Teacher's Standards), které spojily a novelizovaly již dříve vydané standardy pro status kvalifikovaného učitele (Core professional standards) a v neposlední řadě také profesní kodex učitele (Code of Conduct). Důvodem pro aktualizaci standardů učitele byla nesrozumitelnost a nenávaznost předchozích dokumentů.

Dokument Teacher's Standards vychází přímo ze zákona, tudíž musí být dodržován. Definuje minimální úroveň praxe pro dosažení statusu kvalifikovaného učitele. Tento návod je určen pro vedení škol, zaměstnance školy a řídicí orgány. The Teacher's Standards je rozdělen na Preambuli, Část první – Učení (Teaching) a část druhou Osobní a profesionální požadavky (Personal and professional conduct).

Část první se zabývá standardy pro výuku a stanovuje 8 profesních cílů pedagoga:

- 1) Stanovit vysoká očekávání, které žáky inspirují, motivují a jsou pro ně výzvou.
- 2) Podporovat rozvoj, pokroky a výsledky žáků.
- 3) Prokazovat dobré znalosti vyučovaného předmětu a jeho kurikula.
- 4) Plánovat a vyučovat v dobře strukturovaných lekcích.
- 5) Přizpůsobovat výuku tak, aby reagovala na silné stránky a potřeby všech žáků.
- 6) Přesně a efektivně hodnotit.
- 7) Efektivně řídit chování žáků tak, aby bylo zajištěno dobré a bezpečné prostředí pro vzdělávání žáků.

---

⁵⁹ Code of Ethics for Educators. *Association of american educators* [online]. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.aateachers.org/index.php/about-us/aae-code-of-ethics>

8) Naplňovat profesní požadavky a odpovědnost v širším kontextu.

Každý z cílů, které by měl učitel naplňovat obsahuje několik bodů, které blíže specifikují požadavky, které vedou k naplnění těchto zásad.

Část druhá popisuje hodnoty očekávané od učitele, vztahy v učitelství, profesní rozvoj, kolegiální spolupráci a výkon profese. Od učitelů se očekává, že prokážou vysokou úroveň osobního a profesionálního chování. Chování a postoje, které se od učitele požadují v rámci jeho kariéry:

- Učitelé udržují důvěru veřejnosti v povolání učitele a udržuje vysokou úroveň etického chování ve škole, ale i mimo ni.
- Učitelé zachází s žáky důstojně a budují s nimi vztah založený na vzájemném respektu a vždy dodržují vhodné hranice jejich profesionální pozice.
- S ohledem na potřeby žáků zajišťuje vhodné životní podmínky.
- Učitel je tolerantní a respektuje práva ostatních.
- Nepodkopává základní britské hodnoty, včetně demokracie, práva, základních svobod a vzájemný respekt a tolerance k těm, kdo mají různé vyznání a víry.
- Učitelé nesmí vyjadřovat své osobní přesvědčení způsoby, které by mohly ohrozit žáky nebo vést k porušení zákona.
- Učitelé musí respektovat étos, zásady a praxe školy, ve které působí a udržovat vysoké standardy ve své škole.
- Učitelé musí porozumět zákonným předpisům a musí vždy jednat v rámci své profesní povinnosti a odpovědnosti.⁶⁰

Celkové znění etického kodexu viz. odkaz v citaci č. 57.

---

⁶⁰ Teachers' standards. *GOV.UK* [online]. Department for Education, 2011 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/teachers-standards>

4.1.3 Slovensko

Vzdělávací systém na Slovensku je systémem v České republice nejpodobnější. Rozdílná je délka povinné školní docházky, která je na Slovensku stanovena na 10 let.

Slovenská republika má svůj vlastní „Etický kódex pedagogických zaměstnanců a odborných zaměstnanců“, který byl vydán Ministerstvem školství, vědy, výzkumu a sportu Slovenské republiky. Etický kódex zavazuje každého pedagogického zaměstnance a odborného zaměstnance, aby dbal na důstojnost jeho postavení ve škole, komunitě a společnosti. To, že pedagogický zaměstnanec přijme etický kódex znamená, že přijímá osobní morální závazek při výkonu své pracovní činnosti.

Cílem etického kodexu je poskytnout základní rámec chování pedagogického zaměstnance nebo odborného zaměstnance. Obsahem etického kodexu jsou základní morální principy, které by měl pedagogický zaměstnanec dodržovat ve vztahu k sobě, ostatním zaměstnancům školy, žákům, rodičům nebo jiným fyzickým osobám než rodičům, které mají děti svěřené do osobní nebo pěstounské péče. Etický kódex má sloužit jako ochrana nejvyšších lidských hodnot, důstojnosti člověka a svobody na cestě za vzděláváním v duchu demokratických a kulturních principů zakotvených v Ústavě Slovenské republiky. Etický kódex se vztahuje na pedagogické zaměstnance a odborné zaměstnance školy, školního zařízení nebo pracoviště praktického vyučování. Do kategorie pedagogického zaměstnance patří učitel, vychovatel, mistr odborného výcviku, školní trenér, pedagogický asistent, zahraniční lektor a školní speciální pedagog. Jako odborný zaměstnanec je označován psycholog a školní psycholog, speciální pedagog, terénní speciální pedagog, kariérní poradce, logoped, školní logoped nebo sociální pedagog.⁶¹

Slovenský pedagogický kódex se skládá z následujících čtyř základních částí:

1) **Poslání a morálka pedagogického nebo odborného zaměstnance**

- Posláním pedagogického zaměstnance nebo odborného zaměstnance je vychovávat, vzdělávat a podílet se na formování osobnostních kvalit žáků, učit je důvěře a úctě k člověku, schopnosti vážit si svobody, přijímat zodpovědnost a být spravedlivý. Svým chováním a odbornou činností přispívá ke kultuře mezilidských vztahů, k podpoře morálních společenských hodnot a tradic.

---

⁶¹ Etický kódex pedagogických zaměstnanců a odborných zaměstnanců. *Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/eticky-kodex-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov/>

- Morální povinností pedagogického nebo odborného zaměstnance je v souladu s respektováním názorové plurality, demokracie a společenské prospěšnosti kriticky hodnotit a eliminovat jakékoliv diskriminační praktiky.
- Pedagogický zaměstnanec si je vědom své společenské zodpovědnosti a důležitosti výkonu pracovní činnosti. Uvědomuje si, že procesy výchovy a vzdělávání se projevují ve vzdělanostní a morální úrovni žáků a výrazně ovlivňují budoucnost celé společnosti.

2) Vztah pedagogického nebo odborného zaměstnance k sobě samému a k výkonu pracovní činnosti

Pedagogický zaměstnanec nebo odborný zaměstnanec:

- na základně sebepoznání, etického smýšlení a konání rozvíjí svoji osobní identitu a morální integritu, což je předpokladem jeho plnohodnotné profesní realizace a tím se stává vzorem pro žáky a společnost
- disponuje při výkonu pracovní činnosti svobodou volby, ale zároveň i zodpovědností ve smyslu etického působení
- spojuje svoji profesionalitu se ztotožněním se s vykonávanou pracovní činností a projevuje úsilí být morální a odbornou autoritou
- z hlediska celoživotního vzdělávání kultivuje svoji osobnost
- usiluje o kolegiální prostředí a podílí se na vytváření spolupracujícího společenství
- při výkonu své pracovní činnosti ukazuje lidskost, empatii, je kompetentní a v hodnocení objektivní a spravedlivý, v sociálních a profesních vztazích je otevřený a upřímný, při osobních setkáních dodržuje principy etické komunikace

3) Vztah pedagoga nebo odborného zaměstnance k žákům, zákonným zástupcům a zástupcům zařízení

Pedagogický zaměstnanec nebo odborný zaměstnanec:

- respektuje stejně všechny své žáky, jejich zákonné zástupce a zástupce zařízení, bez ohledu na jejich pohlaví, náboženské vyznání, víru, rasu, příslušnost k národnosti či etnické skupině, zdravotní postižení, věk, sexuální orientaci, manželský či rodinný stav, barvu pleti, jazyk, politické nebo jiné smýšlení, sociální původ, majetek či jiné postavení

- dbá o dobro žáků, klade důraz na starost o jejich duševní zdraví, fyzické zdraví, sociální způsobilost a morální schopnosti
  - respektuje osobnost každého žáka a přihlíží na jeho specifické vzdělávací potřeby
  - vykonává pracovní činnost kompetentně, zodpovědně, zdvořile, trpělivě, přiměřeně k věku žáků a v souladu s právními a vnitřními předpisy souvisejícími s vykonáváním jeho pracovní činnosti
  - citlivě vnímá kulturně-výchovné pozadí rodinného prostředí každého žáka, hodnotovou orientaci a vzdělání zákonných zástupců, životní styl rodiny tak, aby komunikace mezi rodinnou a školou vedla k vytvoření pozitivních postojů žáka k sobě, vzdělání, práci a k životu
  -
- 4) Vztah pedagoga nebo odborného zaměstnance k sobě samému, ke kolegům, ke škole a k veřejnosti**

Pedagogický zaměstnanec nebo odborný zaměstnanec:

- akceptuje potřebu týmové práce ve výchově a vzdělávání jako přirozený rámec svého profesionálního působení
- při naplňování svých cílů dbá na strategii a záměry školy
- o vzniklých problémech otevřeně komunikuje, aktivně hledá řešení a nepřenáší zodpovědnost za své selhání na ostatní kolegy nebo zaměstnavatele
- respektuje psychickou a fyzickou autonomii a jedinečnost svých kolegů při výkonu pracovní činnosti
- zajímá se o dění na škole a aktivně se podílí na činnostech a chodu školy
- dokáže své pracovní postupy objasnit, zdůvodnit a nést za ně zodpovědnost
- chrání čest, důstojnost a soukromí sebe, kolegů, žáků, zákonných zástupců a zástupců zařízení
- odmítá všechny formy diskriminace nebo chování, které by mohlo způsobit újmu druhým⁶²

Celkové znění etického kodexu viz. odkaz v citaci č. 59.

---

⁶² Etický kódex pedagogických zaměstnanců a odborných zaměstnanců. *Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/eticky-kodex-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov/>

5 Praktická část

5.1 Výzkumné otázky a cíle výzkumu

Hlavním výzkumným cílem praktické části práce je zjištění zájmu učitelů a studentů učitelství o vytvoření etického kodexu pro učitele a stanovit očekávaný obsah etického kodexu pro učitele, který by měl být součástí takového kodexu.

Kromě hlavního cíle bylo stanoveno několik dílčích cílů:

- 1) Zjistit, jestli mají učitelé a studenti učitelství dostatečné množství informací ohledně etického kodexu pro učitele.
- 2) Zjistit, jaký mají učitelé a studenti učitelství názor na vytvoření jednotného etického kodexu pro učitele.
- 3) Zjistit možná pozitiva a negativa, která by s sebou etický kodex pro učitele mohl přinést.
- 4) Porovnat očekávaný obsah etického kodexu s již existujícími kodexy učitele ze zahraničí a existujícím etickým kodexem české základní školy.

Pro naplnění výzkumných cílů práce bylo stanoveno několik výzkumných otázek, kterými se tato práce bude zabývat.

Základní výzkumné otázky této práce zní:

- 1) Mají vybraní učitelé a studenti učitelství dostatečné povědomí a informace o etickém kodexu pro pedagogy?
- 2) Jaký mají názor učitelé a studenti na vytvoření jednotného etického kodexu pro učitele?
- 3) Mají učitelé a studenti zájem o vytvoření etického kodexu učitele v ČR?
- 4) Jaké body považují učitelé a studenti za nezbytné v etickém kodexu pro učitele?
- 5) Shoduje se sestavený očekávaný obsah etického kodexu s již existujícími etickými kodexy učitele v zahraničí a existujícím etickým kodexem české základní školy?

5.2 Metodika práce

Pro praktickou část diplomové práce byla zvolena strategie kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum může být definován jako proces hledání porozumění, který je založený na dílčích metodologických zvyklostech zkoumání konkrétního sociálního problému. Na začátku kvalitativního výzkumu stojí předpoklady, se kterými výzkumník do procesu vstupuje a na jeho konci je na základě výzkumu stanovena nová teorie. Kvalitativní výzkum se skládá z několika kroků. Nejdříve je vybírán výzkumný vzorek, poté je prováděn sběr dat, která jsou současně analyzována a interpretována.⁶³

Kvalitativní výzkum byl zvolen z toho důvodu, že je pro danou problematiku vhodnější a pomůže naplnit stanovené cíle práce. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu jde více do hloubky zkoumaného fenoménu, který se však pokouší zároveň začlenit do širšího kontextu. Specifickým rysem kvalitativního výzkumu je také fakt, že výzkumník v něm nezaujímá příliš velkou vzdálenost od zkoumaných subjektů, ale je s nimi spíše v bližší neformální interakci.⁶⁴

První metodou, se kterou práce pracuje je metoda polostrukturovaného rozhovoru. Metoda rozhovoru nabízí příležitost dozvědět se od respondenta jeho názory a postoje k dané problematice. Polostrukturovaný rozhovor vychází z formulace určitého problému, ke kterému se v průběhu dotazování vrací. Takový rozhovor je tvořen třemi druhy otázek:

- Tzv. sondujících otázek, které rozhovor otevírají a odhalují, jestli je vůbec daná problematika pro jednotlivce důležitá a má pro něj osobní význam.
- Návodných otázek, které obecně formulují obsah předem stanoveného problému.
- Otázky ad-hoc, které vznikají neplánovaně a jsou důležité především z hlediska obsahu problému nebo pro zachování spojitosti rozhovoru.⁶⁵

Polostrukturovaná forma dává dotazovateli větší možnost reagovat na odpovědi respondenta a doptávat se na různé informace, které by ve strukturovaném rozhovoru mohly být opomenuty.

Účastníci rozhovoru byli rozděleni do dvou výzkumných skupin – na učitele a studenty učitelství. Pro každou skupinu bylo v rozhovoru stanoveno 8 základních otázek, které byly situačně doplňovány o další podotázky, podle průběhu rozhovoru. Otázky pro obě skupiny byly

---

⁶³ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, 2014, s. 51.

⁶⁴ MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno, 2004, s. 22.

⁶⁵ MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno, 2004, s. 25.

stejně, pouze se lišily svým pojetím – učitelé byli dotazováni ohledně své probíhající profese, studenti byli dotazováni ohledně jejich budoucí profese. Celé znění otázek pro obě skupiny jsou k dispozici k nahlédnutí v Příloze č. 3.

Rozhovory probíhaly po dohodě s učiteli a studenty v online podobě, byly zaznamenávány na digitální záznamník a následně přepsány. Účastníci výzkumu byli před provedením rozhovoru seznámeni se způsobem využití získaných dat a s anonymitou výzkumného šetření. V práci proto nejsou uváděna žádná jména respondentů. Na začátku rozhovoru byli respondenti požádáni o udělení slovního souhlasu s pořizováním audiozáznamu, každý z respondentů souhlas udělil.

Na základě výsledků rozhovoru byly stanoveny základní body, které by měl etický kodex učitele obsahovat podle dotazovaných učitelů a studentů učitelství – tzv. Předpokládaný obsah etického kodexu pro učitele. Následně byla provedena analýza konkrétních bodů, jejímž cílem bylo u každého bodu zdůvodnit jeho důležitost pro zařazení do etického kodexu učitele.

Další částí práce je analýza zahraničních etických kodexů učitele. Pro analýzu byly vybrány etické kodexy ze Slovenska, Spojených států amerických a Velké Británie. Kodexy byly společně analyzovány na základě stanovených klíčových kategorií, které etické kodexy pro učitele obsahují. Po provedení analýzy zahraničních kodexů byla použita metoda komparace. Zahraniční etické kodexy byly srovnány na základě stanovených 13 bodů (očekávaný obsah etického kodexu). Cílem komparace zahraničních etických kodexů bylo zjistit, zda se body, které byly stanoveny na základě výzkumného šetření s učiteli a studenty učitelství, objevují také v zahraničních kodexech a v jaké míře se s body shodují.

Komparace spočívala v hledání získaných bodů v rámci výzkumného šetření a jejich existenci či neexistenci v zahraničních kodexech,

Další částí praktické části práce je analýza etického kodexu pedagoga, který si vytvořila Základní škola dr. M. Horákové sídlící v Olomouci. Tento kodex byl vybrán z důvodu jeho přehlednosti, zajímavosti a rozdílného zpracování oproti kodexům ze zahraničí. Kodex základní školy byl prostřednictvím analýzy obecně rozebrán a popsán. Po provedení analýzy byla použita metoda komparace na stejném principu, který byl použit u zahraničních kodexů. V etickém kodexu základní školy byla vyhledávána existence či neexistence bodů získaných výzkumným šetřením. Cílem komparace kodexu pedagoga s očekávaným obsahem kodexu bylo zjistit, do jaké míry se získané body shodují s již existujícím etickým kodexem, který je používán na základní škole.

Práce je zaměřena především na získání informací o názorech učitelů z praxe a studentů, jakožto budoucích učitelů, vztahujících se k tématu etického kodexu učitele a jeho absenci v České republice. Školství zahrnuje instituce od těch, které se týkají vzdělávání dětí předškolního věku až po instituce, které se zabývají celoživotním vzděláváním. Každá oblast školství má svá specifika a vzájemně se od sebe liší. Z toho důvodu se budu zabývat etickým kodexem pouze v jedné oblasti. Konkrétně tedy v oblasti základních škol. Výzkum v praktické části se bude vztahovat k oblasti města Přerova, a to z toho důvodu, že v tomto městě bydlím. Pro rozhovory byli vybráni učitelé ze základních škol v Přerově. Jelikož ve městě Přerov není vysoká škola, která by připravovala budoucí učitele na své povolání, pro šetření se studenty učitelství byla vybrána Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, která je svou polohou Přerovu nejbliže.

5.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor je složen ze 6 respondentů. Původním záměrem bylo, že měli být všichni respondenti pedagogové. Z důvodu komplikací, které byly spojeny s nastalou situací byla však strategie změněna. Výzkumný soubor je tak složen ze 3 učitelů 2. stupně na základní škole a ze 3 studentů posledního ročníku navazujícího magisterského studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Skupina učitelů

Výzkumný vzorek učitelů byl vybírán na základě několika kritérií. Hlavním kritériem pro výběr respondenta bylo jeho aktuální působení jako pedagog druhého stupně na jedné ze základních škol v Přerově. Dalším důležitým faktorem pro výběr byla délka praxe. Výzkumný soubor byl vybírán tak, aby zahrnoval učitele s různou délkou praxe a výzkumný vzorek tak byl co nejpestřejší. Všichni učitelé, kteří se výzkumu účastnili byli ženského pohlaví. Se všemi učiteli byla dohodnuta naprostá anonymita výzkumného šetření, proto byla po předchozí dohodě pozměněna jména učitelů na jiná jména.

Tabulka č.1: Skupina učitelů

OZNAČENÍ RESPONDETA	VĚK	DÉLKA PRAXE
Jitka	37 let	13 let
Lenka	30 let	5 let
Zdeňka	43 let	18 let

Skupina studentů učitelství

Výzkumný soubor studentů byl sestaven na základně hlavního kritéria – všichni dotazovaní jsou studenty posledního ročníku navazujícího magisterského studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Společným znakem skupiny studentů je také fakt, že všichni studují obor Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání. Do výzkumného souboru byli vybráni studenti, kteří plánují po skončení studia vykonávat povolání učitele na druhém stupni ZŠ. Rozdílným znakem respondentů je jejich druhý obor, který studují. Každý z vybraných studentů má za sebou již několik praxí na základní škole. Každý ze studentů souhlasil s anonymností rozhovoru, proto byla v šetření po vzájemné dohodě pozměněna jména účastníků na jiná dohodnutá jména. Tato forma byla zvolena z důvodu větší míry osobního pojetí zodpovídaných otázek.

Tabulka č. 2: Skupina studentů učitelství

OZNAČENÍ RESPONDENTA	VĚK	OBOR
Petra	24	SV – ČJ
Nela	25	SV – NJS
Barbora	26	SV – AJ

5.4 Sběr výzkumných dat

Sběr klíčových dat pro práci proběhl formou polostrukturovaného rozhovoru. Jednotliví respondenti byli osloveni prostřednictvím e-mailu nebo sociálních sítí. Oslovení respondenti byli nejprve informováni o tématu práce a o cílech výzkumného šetření. Po souhlasu respondentů s účastí ve výzkumu, byl s každým respondentem sjednán termín, ve kterém se rozhovor bude konat.

V souvislosti s epidemiologickou situací a opatřeními v České republice nebylo možné uskutečnit s respondenty osobní setkání, a tak se rozhovory se všemi účastníky konaly, po vzájemné dohodě, v on-line prostředí – k rozhovoru byly využity platformy Skype a Zoom.

Samotný výzkum začal poděkováním za účast na výzkumu a každý respondent znovu byl znovu seznámen s tématem práce a s cíli výzkumného šetření. Každému účastníkovi byla vyslovena žádost o souhlas s pořizováním audiozáznamu, s tím, že pokud by nesouhlasili, nebudou nuceni rozhovor uskutečnit. Každý účastník udělil svůj souhlas. Se všemi byla

dohodnuta plná anonymita, tudíž praktická část neobsahuje žádná jména a každý z respondentů bude označován stanoveným znakem (viz Kapitola 5.3). Všechny rozhovory byly zaznamenávány na digitální záznamník.

Po zapnutí záznamu respondenti znovu požádáni o udělení slovního souhlasu s pořizováním audiozáznamu rozhovoru. Následně byly kladeny předem připravené otázky, jejichž plné znění je k dispozici v Příloze č. (doplnit do přílohy). Otázky byly podle směru rozhovoru situačně doplňovány o další otázky, které se tématu týkají. Délka rozhovorů se pohybovala okolo 30 minut. Na konci rozhovoru bylo respondentovi znovu poděkováno za jeho účast a rozhovor byl ukončen.

Po dokončení rozhovoru byl prováděn přepis technikou doslovné transkripce do textové podoby pomocí pořízeného záznamu. Tato technika je časově náročná, je však podmínkou pro podrobné vyhodnocení. Data rozhovoru byla obsahově vázána, tudíž odpovědi byly přepisovány v takové podobě, aby nebyla žádným způsobem narušena jejich obsahová stránka či ovlivněno jejich následné zpracování. V přepisu byly vynechány některé doplňující otázky tazatele a otázky, které na počátku rozhovoru sloužily k navázání kontaktu s respondentem. Pro přepis byly vypuštěny pasáže rozhovoru, kde odpovědi respondenta nesouvisely s tématem rozhovoru, jelikož tyto odpovědi nebyly relevantní pro vyhodnocení výzkumu. Přepisované odpovědi respondentů byly jazykově zachovány, aby nedošlo k ovlivnění jejich obsahového sdělení.

Po získání všech výzkumných dat z transkripce rozhovorů, byly získány souvislé texty, ve kterých byly hledány odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

5.5 Výsledky výzkumného šetření

Tato kapitola obsahuje výsledky výzkumného šetření získaných na základě rozhovorů s učiteli a studenty učitelství.

5.5.1 Znalosti učitelů a studentů učitelství ohledně etického kodexu učitele

Znalosti učitelů ohledně etického kodexu pedagoga byly nízké. Paní Jitka uvedla, že o etickém kodexu učitele nemá velké povědomí, že o etickém kodexu slyšela vždy spíše v souvislosti s jinými povoláními. Paní učitelka Jitka si vybavovala, že o etickém kodexu pedagoga ví především z fakulty z dob svých studií, ale poté, co začala učit této problematice již nevěnovala velkou pozornost. Paní učitelka Zdeňka uvedla, že ví, že takový kodex v České republice není, ale že pro ni tato problematika není důležitá.

Dotazovaní studenti se s etickým kodexem učitele setkali během svých studií, tudíž měli přehled o jeho neexistenci a podle očekávání měli větší znalosti v této oblasti než dotazovaní učitelé. Byla pro ně jednodušší formulace a vysvětlení pojmu etický kodex pro pedagogy.

Dotazovaní učitelé však byli na základě rozhovoru schopni podle svých slov popsat, co si pod pojmem etický kodex pro pedagogy představují. Obecně se odpovědi respondentů na otázku, která se týkala vysvětlení etického kodexu pro učitele, příliš nelišily a všechny odpovědi dotazovaných obsahovaly vysvětlení, že etický kodex pro učitele je soubor pravidel a chování určených pro učitele, který jim radí, jak by se měli chovat v každodenních situacích a zejména v těch, které mohou být eticky problémové.

5.5.2 Zájem učitelů a studentů učitelství o etický kodex pro učitele

Učitelé na otázku: „Jaký máte názor na neexistenci etického kodexu pro učitele?“ měli rozdílné odpovědi. Převážil však názor, že by takový etický kodex mohl být důležitý. Paní Jitka uvedla: *„Ted' když tedy vím, že žádný nemáme, tak určitě si myslím, že by to bylo vhodné ho mít, když ho tady nemáme u nás v České republice. Určitě by bylo dobré mít takový nějaký dokument. Který v podstatě upravuje, jak se mají chovat zaměstnanci nebo pedagogové.“*

Paní učitelka Lenka uvedla: *„Myslím, že je to velká škoda, že u nás žádný není. Přece jen je to povolání, kdy my, jako učitelé, velmi ovlivňujeme právě především ty žáky, a to, jak se*

chováme, co v té výuce uděláme, to vše je ovlivňuje a asi by to mělo být nějak regulováno, nebo aspoň tedy by bylo dobré mít ten kodex, a tím pádem jako učitel mít nějaký rámec správně etického chování.“

Negativní názor na etický kodex má paní učitelka Zdeňka, která nepovažuje za důležité, aby se v dnešní době takový kodex vytvářel. Jako důvod uvádí: *„Celou dobu to jde bez něj, takže nějak nevidím ten důvod, proč by měl být najednou sestavený a co by se změnilo. Možná je to tím, že jsem stará, ale každý učitel projde přípravou na to povolání, měl by být teda vzdělaný a připravený na svou profesi, takže by měl také vidět, jak se chovat, jak učit, jak ty děcka vychovávat...“*. Paní učitelka Zdeňka nepovažuje etický kodex za důležitý, i z toho důvodu, že již existují zákony a školní řády, které učitel musí dodržovat a každý učitel by tak měl sám vědět, co si může dovolit a jak se má chovat.

Učitelé si většinovým názorem však nemyslí, že je nutné takový kodex ihned vytvářet. Paní učitelka Jitka si myslí, že by bylo hezké ho mít, ale že je to záležitost několik desítek let, než by například vůbec vznikl. Paní Lenka si myslí, že je spíše škoda, že ostatní profese svůj kodex mají a pedagogové nemají ani vlastní jednotné sdružení. Podle paní Zdeňky, když vše doposud funguje bez etického kodexu, není nutné ho v nejbližší době vytvářet.

Studenti na stejnou otázku: *„Jaký máte názor na neexistenci etického kodexu v ČR?“* měli relativně podobné odpovědi.

Petra si myslí, že když ostatní profese svůj kodex mají, bylo by dobré, aby ho měli i pedagogové. Uvádí: *„Samozřejmě, že ten pedagog, když je přesvědčený, že chce dělat pedagoga a chce to dělat nejlépe, jak zvládne, tak nějaké ty etické kodexy má sám v sobě, ale asi by bylo třeba vhodné, i třeba pro studenty učitelství, by bylo třeba vhodné nějaké obecné kodexy vymezit“*.

Nela si myslí, že dříve nebyl etický kodex příliš potřeba, ale vzhledem k dnešní době ho považuje za důležitý. Je překvapená, že Slovenská republika již etický kodex má vytvořený a přijatý, kdežto Česká republika nemá ani své sdružení pro učitele. Natálie přikládá nutnost etického kodexu dnešní době. Myslí si, že dříve by ani nebyl tak potřeba, ale vzhledem k dnešní době by uvítala, aby byly nastavené nějaké normy a pravidla pro učitele, ale také jejich práva a jejich ochrana. Jako dobrý důvod pro jeho vytvoření dokládá například vztah rodičů k učitelům: *„Někdy se to fakt dokáže vyhrotit, takže si myslím, že v rámci tady toho by ten etický kodex byl dobrý, pokud by se zaměřoval nejenom jakoby pro učitele obecně nebo jako osobu, ale i ve vztahu jakoby k těm účastníkům celého školního procesu“*.

Barbora si o neexistenci etického kodexu pro učitele v České republice myslí, že je to špatně, že žádný neexistuje. Podle jejího názoru, je těžké chtít po učitelích, aby se chovali morálně správně, když tyto pravidla nejsou nikde pevně stanovená. Barbora uvádí: „*Vlastně, když by tady ten etický kodex právě byl, tak to těm učitelům nastaví určité mantinely a vyhnuly bychom se tak tomu, aby třeba no... protože se stává, že někdy učitelé nekomunikují s těmi žáky jakoby nepřístupují k nim moc eticky a tak*“. Barbora také uvedla své vlastní zkušenosti s učiteli, kteří během výuky často používali ponižující či ironické poznámky vůči žákům. Etický kodex považuje za důležitý právě proto, že by mohl pomoci takovým situacím předcházet.

5.5.3 Pohled učitelů a studentů učitelství na vytvoření jednotného kodexu pro učitele

Učitelé většinou nesouhlasí, aby etický kodex pro pedagogy byl vytvářen jednotně z nařízení například MŠMT. Naprosto všichni se shodli, že by bylo vhodné mít určenou jednotnou strukturu, či základní body, které by byly povinné pro všechny školy. Všechny školy by pak ale měli mít svobodu volby při jeho specifikaci a moci si zpracovat etický kodex podle sebe a zachovat tak individualitu své školy.

Jitka uvádí: „*Myslím si, že by bylo dobré, aby byla nějaká kostra, podle které by se to tvořilo, ale potom by si to už vytvořila každá ta škola. Aby si to jako přizpůsobila tomu, jak to v té škole funguje, co jim vyhovuje, co nevyhovuje*“.

Paní Lenka vidí jako vhodnější, aby si každá škola na základě obecně vytyčených bodů dopracovala kodex podle sebe. Lenka uvádí: „*Osobně si asi ani nedovedu představit, že by se centrálně něco takového vytvořilo, otázka je, kdo by to vůbec tvořil a aby se s tím opravdu poté všichni pedagogové ztotožnili a chtěli to dodržovat, jestli by se to spíše neminulo účinkem a nepůsobilo by to pro pedagogy demotivačně? To těžko říct. Asi opravdu bych byla pro to, aby si to každá škola vytvořila podle svého nejlepšího svědomí a vědomí*“.

Paní Zdeňka rovněž nesouhlasí, aby etický kodex pro pedagogy byl vytvořený jednotně pro naprosto všechny učitele. Jako problém v této situaci vidí samotnou otázku toho, kdo by takový kodex vůbec vytvářel. Paní Zdeňka vidí jako vhodnější, aby si každá škola individuálně vytvořila svůj etický kodex, nesouhlasí však s tím, aby pro školy bylo povinné vytvořit si takový kodex. Uvádí: „*Ať si to vytvoří škola, která ho chce mít, přece když se bavíme o etice,*

nemůže pak někdo shora ty školy nutit, aby si povinně vytvořili nějaký kodex, tohle by mělo být asi fakt dobrovolné.“

Studenti se ve svých odpovědích naprostou většinou shodli, že nepovažují za vhodné, aby etický kodex pro učitele byl vytvořen centrálně pro všechny učitele. Jako lepší variantu většinově uvádějí, aby byla stanovena jednotná šablona pro všechny školy, které by si následně etický kodex dotvořily a přizpůsobily individuálním potřebám své školy. Tuto variantu podkládají studenti skutečností, že každá škola ctí jiné hodnoty, má jiné priority, což by se mělo v kodexu odrážet. Barbora uvádí, že ačkoliv by jednotný kodex usnadnil práci ředitelům a celkově školám, vidí jako vhodnější, aby si etický kodex mohla každá škola upravit.

U učitelů převažoval zájem na podílení se při tvorbě etického kodexu, pokud by se takový kodex na jejich Základních školách vytvářel. Paní Jitka uvádí, že by nechtěla být jeho hlavním iniciátorem, ale pokud by se takový kodex tvořil, ráda by do něj něčím přispěla. Paní Lenka by velmi ráda stála u jeho zrodu, aby poté nemusela dodržovat něco, s čím by nesouhlasila. Rozdílný názor má paní Zdeňka, která uvádí, že by neměla příliš velký zájem podílet se na jeho tvorbě a přenechala by to mladším a akčnějším učitelům. Pokud by výsledný kodex neobsahoval podle ní nesmyslná nařízení, ráda ho poté bude dodržovat.

Všichni z dotazovaných studentů by se velmi rádi podíleli na vytváření etického kodexu na jejich budoucí škole, kde po dokončení studia budou působit. Pro Petru by to byla zajímavá zkušenost a do jeho tvorby by se chtěla zapojit především proto, aby se vyvarovala problému, že by se s výsledným kodexem nemusela plně ztotožňovat. Nelu velmi zajímá samotná tvorba takového kodexu a velmi ráda by při tvorbě přispívala svými názory. Barbora by se také ráda, pokud by se jednou na její škole vytvářel etický kodex, podílela na jeho tvorbě.

5.5.4 Pozitiva a negativa etického kodexu pro učitele

Učitelé se ve svých odpovědích převážně shodli, že pozitivním přínosem kodexu by byly pro učitele získané odpovědi na situace, ve kterých si nejsou jisti svým chováním. Paní Zdeňka toto pozitivum přikládá spíše pro začínající učitele, kteří by stále nemuseli mít jistotu v určitých problémových situacích, paní Jitka a Lenka toto pozitivum uvádějí jako přínos pro všechny učitele, ne jenom ty začínající. Dalším uváděným pozitivem byla reprezentace školy vůči veřejnosti – etický kodex by mohl pomoci rodičům při rozhodování o volbě školy pro své dítě. Pozitivním přínosem by mohla být motivace učitelů při výkonu svého povolání.

Paní Lenka uvádí: „*Pozitivem by mohlo být asi, že by ten kodex třeba i zahrnoval tu filozofii školy, tak třeba veřejnost by zase měla nějaký nástroj, aby mohla tu školu lépe pochopit, a nebo třeba by jim to pomohlo při rozhodování na jakou základní školu chtějí dát své dítě*“.

Studenti se v uváděných pozitivěch vesměs shodovali s těmi, které uváděli učitelé, kromě toho však uvedli i další pozitiva. Petra jako možné pozitivum uvádí: „*Mohlo by to sloužit i třeba jako nějaká zpětná vazba, i pro ty pedagogy i studenty, jestli to nějakým způsobem splňují a jsou kompetentní vykonávat svou profesi a... mohlo by to také vytvářet nějaký obraz o tom jaký učitel, ten pedagog má být*“.

Barbora vidí pozitivní přínos kodexu, který by zajišťoval správné chování učitele i pro klima ve třídě. Uvádí: „*Já myslím že to může být přínosné právě aby nějak prostě i pro to klima v té třídě, aby se tam žáci cítili dobře, aby prostě tam byl respekt jak mezi tím učitelem a těma žákama a jakmile prostě je to klima ve třídě ideální tak právě i to usnadňuje i tu samotnou výuku*“.

Dalším pozitivem etického kodexu by mohlo být podle Barbory také přínos pro ředitele. Pokud by ředitel například zjistil, že učitel se ke svým žákům nechová eticky správně a je v jeho chování nějaký problém, měl by oporu právě v kodexu a snadněji by mohl takové chování učiteli vytknout, protože by se měl na co odvolat.

Vymyslet možná negativa etického kodexu pro učitele bylo pro účastníky rozhovoru těžší, než vymyslet pozitiva a obecně potřebovali většinou prostor pro zamyšlení.

Velký problém s uvedením negativa měla paní Jitka, která přiznala, že jí z hlavy nic nenapadá. Lenka jako negativum, které by etický kodex pro učitele mohl přinést, vidí skutečnost, že by se s ním hodně pedagogů nemuselo ztotožnit. Problémem by mohlo být, že by učitelé kodex nebrali vážně, čímž by jeho existence ztratila na významu. Lenka uvádí: „*Negativem by asi mohlo být tedy to, že by se všichni pedagogové s ním nemuseli ztotožňovat. A určitě taky to, že by v něm neviděli ten jeho smysl a prakticky ho nebrali vážně, že by ho brali pouze jako nějaký soupis a míjelo by se to tím smyslem který by ten etický kodex měl mít*“.

Paní Zdeňka vidí jako negativum etického kodexu pro učitele to, že hodně pedagogů by se jeho vytvoření mohlo dotknout, jelikož by jim kodex nařizoval, jak se mají správně chovat. Stejně jako paní Lenka uvádí, že pokud by s ním učitelé nesouhlasili, tak by jej nevnímali jako něco důležitého. Paní Zdeňka tvrdí: „*Prostě vemte si, kolik učitelů je v celé České republice, a každé je jiný a nedokážu si absolutně představit, že by se úplně každému učiteli líbilo, co by tam bylo napsané, že by to všichni chtěli přijmout a pokud ne, tak to asi podle mě stejně ztrácí*“.

smysl a byly by to prostě jen napsané etické formulace jaký má být učitel, ale stejně by to nikdo nebral vážně a stejně by se spíš třeba řídili prostě tím co mají v sobě, že jo“.

Odpovědi studentů ohledně negativ etického kodexu pro učitele se vesměs od odpovědí učitelů nelišily. Studenti si myslí, že etický kodex má určitě více pozitiv než negativ.

Petra jako negativní vidí to, že by mohl přinést další limity pro učitele. Jako problematickou situaci vidí také to, že by kodex mohl v mnoha učitelích či studentů učitelství vyvolat negativní pohnutky v rámci své sebedůvěry. Učitelé by si tak mohli přestat být jistí, zda svou profesi dělají dobře a ve studentech by mohl naopak vyvolat pocity, zda se vůbec pro tuto práci hodí.

Nela jako negativní situaci vidí samotné schválení etického kodexu, které by mohlo být velmi problematické. Podle jejího názoru by mohlo být hodně učitelů proti, aby se takový kodex pro všechny učitele schválil.

5.5.5 Obsah etického kodexu pro učitele

Tato kategorie obsahuje odpovědi učitelů a studentů učitelství na otázku: „Co by měl podle Vás etický kodex pro pedagogy bezpochyby obsahovat?“. Učitelé a studenti se často shodovali v tom, co považují za důležité. Nejčastěji uváděným požadavkem bylo, že by učitel měl být dostatečně erudovaný ve své oblasti a neustále se po celý svůj život dále vzdělávat. Podle respondentů by v etickém kodexu mělo být převážně zahrnuto, že učitel je nestranný, přistupuje ke všem stejně a nesmí upřednostňovat žádného žáka. Učitel by měl respektovat právo na soukromí studentů, svých kolegů, rodičů. Odpovědi učitelů a studentů se od sebe příliš nelišily a ve většině bodech, které by přiřadili do etického kodexu učitele se nelišily.

Překvapivé bylo, že pouze jeden z respondentů sdělil, že v etickém kodexu by se mělo objevit, že učitel by měl zastávat důležité národní demokratické hodnoty. Žádný učitel ani student neuvedl žádný bod, který by se naopak týkal práv učitele či ochrany jeho povolání.

Většina respondentů zastává názor, že do etického kodexu by měly být zahrnuty všechny vztahy učitele ve školství. V etickém kodexu by tak měly být zapsány pravidla nejen pro vztah učitel-žák, ale také vztah učitel-ostatní učitelé, učitel-škola a zapomínat by se nemělo také na vztah učitel-rodič. Právě vztahy učitel a rodič považuje převážná většina respondentů za nejvíce problematické v dnešní době.

5.6 Předpokládaný obsah Etického kodexu pedagoga

Na základě analýzy odpovědí učitelů a studentů učitelství byl sestaven seznam nejdůležitějších bodů, které by etický kodex pro pedagogy měl obsahovat. Tyto body se v odpovědích nejčastěji opakovaly a učitelé či studenti jim přiřadili největší důležitost.

PŘEDPOKLÁDANÝ OBSAH ETICKÉHO KODEXU PRO UČITELE

- 1) Učitel je profesionálem ve své profesi, je vzdělaný ve své oblasti a po celý svůj život se dále vzdělává a rozšiřuje své znalosti a vědomosti.
- 2) Učitel je empatický, vnímavý a vždy ochotný pomoci.
- 3) Učitel je nestranný, přistupuje ke všem stejně a všem dává stejné příležitosti.
- 4) Učitel své žáky neponižuje a nezesměšňuje.
- 5) Učitel ve výuce uplatňuje svou přirozenou autoritu a nevynucuje si kázeň mocenskými prostředky.
- 6) Učitel svým vystupováním vytváří příjemné a pozitivní prostředí ve třídě.
- 7) Učitel je vzorem pro své žáky.
- 8) Učitel zastává důležité demokratické národní hodnoty a ve svých žácích je podporuje.
- 9) Učitel svým chováním přispívá k dobrému klimatu školy a k dobrým vztahům na pracovišti.
- 10) Učitel respektuje právo na soukromí svých kolegů, studentů a rodičů studentů.
- 11) Učitel nevynáší soukromé informace o škole, jejich zaměstnancích a žácích.
- 12) Učitel vždy šíří dobré jméno své školy. Reprezentuje ji i mimo pracoviště.
- 13) Učitel udržuje s rodiči komunikaci a informuje je o výsledcích vzdělávání žáků.

5.6.1 Analýza předpokládaného obsahu Etického kodexu pedagoga

BOD Č. 1

Učitel je profesionálem ve své profesi, je vzdělaný ve své oblasti a po celý svůj život se dále vzdělává a rozšiřuje své znalosti a vědomosti.

Tento bod je zakotvený již v Zákonu o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Učitel jakéhokoliv stupně školy musí mít získanou odbornou kvalifikaci, kterou získá vysokoškolským vzděláním.

BOD Č.2

Učitel je empatický, vnímavý a vždy ochotný pomoci.

Tyto charakteristiky učitele se nejčastěji objevovaly v odpovědích respondentů na to, jaký by správný učitel měl být. Tyto charakteristiky učitele uvádí také mnoho autorů ve svých dílech, kteří se zabývají prací učitele, jako velmi důležité vlastnosti, které by měl dobrý učitel mít.

BOD Č. 3

Učitel je nestranný, přistupuje ke všem stejně a všem dává stejné příležitosti.

Vzdělávání v České republice je založeno na zásadě rovného přístupu každého státního občana. Vzdelání musí být každému poskytnuto bez jakékoliv diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry, národnosti, majetku, zdravotního stavu či jiného postavení občana. Toto je jednou ze zásad vzdělávání, které jsou zakotveny v Zákoně č. 561/2004 Sb. – Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Učitel tak již ze zákona musí být ve svém vystupování nestranný a ke všem žákům musí zachovávat rovnocenný přístup, nesmí žádného ze svých žáků diskriminovat. To můžeme považovat za častý problém, kdy sami respondenti z řad studentů se v rozhovoru svěřili, že během své povinné školní docházky byli svědky nerovného chování učitele, proto je tento bod důležitou součástí etického kodexu.

BOD Č. 4

Učitel své žáky neponižuje a nezesměšňuje.

Jednou ze zásad vzdělávání je vzájemná úcta, respekt a zachování důstojnosti všech účastníků vzdělávání. Učitel nesmí zneužívat svého postavení vůči žákům. Učitel by měl být pro žáky morálním vzorem, a proto by jeho chování nemělo odporovat etickým zásadám. Stejně jako u předchozího bodu, několik studentů, se kterými byl veden rozhovor sdělilo svoji zkušenost se zesměšňováním žáka ze strany učitele. Je důležité, aby učitel rozvíjel v žácích hodnoty jako je tolerance, dobro či respekt, proto se chování, které by žákům mohlo citově ubližovat plně neslučuje s chováním učitele. Je tedy důležité, aby učitelé mravně tento bod přijali za svůj.

BOD Č. 5

Učitel ve výuce uplatňuje svou přirozenou autoritu a nevynucuje si kázeň mocenskými prostředky.

U každého učitele během výkonu profese vzniká formální autorita. Taková autorita je charakteristická nepsanými pravidly, která žák ve vztahu k učiteli respektuje. Autoritu učitele lze považovat za problematickou oblast, jelikož na její tvorbu a míru má mnoho faktorů. Například oblíbenost vyučovaného předmětu, zájem žáků o předmět, motivace k učení nebo také osobnost učitele. Stává se, že mnoho pedagogů odchází z této profese i z důvodu nekázně dětí na školách. Kázně lze dosáhnout skrze prostředky jako jsou odměny, tresty, zákazy, příkazy, ale například také pomocí změny učebních metod. Učitel by si měl ve třídě stanovit pevná pravidla, která následně budou dodržovat nejen žáci, ale právě také učitel. Učitel by však neměl zneužívat své moci nad žáky a nevynucovat si kázeň tvrdými mocenskými prostředky – mezi které bychom mohli zařadit například vydírání či tělesné tresty. Konkrétně tělesné tresty na žácích jsou u nás již zakázány.

BOD Č.6

Učitel svým vystupováním vytváří příjemné a pozitivní prostředí ve třídě.

Osobnost a chování učitele má velký vliv na vytváření klimatu školní třídy. Aby učitelův vliv na školní klima byl pozitivní, měl by se nejen správně eticky chovat k žákům, ale měl by také mít různé vlastnosti, které jsou důležité pro vykonávání práce učitele. Učitel by měl mít především kladný vztah k dětem, být slušný, laskavý, spravedlivý. Vlastností, která je v literatuře často uváděna a kterou oceňují především žáci, je smysl pro humor.

BOD Č. 7

Učitel je vzorem pro své žáky.

Učitel má velký vliv na vývoj svých žáků. Předává jim potřebné znalosti, dovednosti, rozvíjí jejich zájmy, a především se podílí na formování jejich postojů a hodnot. Učitel je součástí života svých žáků několik let a měl by se vždy chovat tak, aby pro ně byl správným vzorem chování. Učitel by tak měl vykonávat svou činnost v souvislosti s nepsanými etickými normami.

BOD Č. 8

Učitel zastává důležité demokratické národní hodnoty a ve svých žácích je podporuje.

Tento bod lze považovat za velmi důležitý. Podle Školského zákona je jedním z cílů vzdělávání pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu a základních lidských práv a svobod. Česká republika je demokratickým státem a je důležité, aby učitel zastával demokratické hodnoty, které jsou pro náš stát důležitý a svým chováním a působením ve škole tyto hodnoty předával svým žákům.

BOD Č. 9

Učitel svým chováním přispívá k dobrému klimatu školy a dobrým vztahům na pracovišti.

Klima školy svědčí o tom, jak se jednotliví účastníci školního procesu cítí v prostředí dané školy. Působení učitele může velmi ovlivňovat celkové klima školy. Učitel by se měl snažit, aby bylo nejen klima školy dobré, ale také udržovat zdravé vztahy se svými kolegy založené na vzájemném respektu a komunikaci.

BOD Č. 10

Učitel respektuje právo na soukromí svých kolegů, studentů a rodičů studentů.

Podle článku 10 Listiny základních práv a svobod má každý právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Právo na soukromí patří mezi základní lidská práva. Právo na soukromí dětí je zakotveno také v Úmluvě o právech dítěte. Učitel by neměl zasahovat do soukromí nejen u svých žáků, ale také u svých kolegů, vedení školy a rodičů studentů.

BOD Č. 11

Učitel nevytváří soukromé informace o škole, jejich zaměstnancích a žácích.

Tento bod souvisí s výše uvedeným bodem č. 10. Učitel musí zachovávat soukromí všech účastníků školního procesu. Učitelé se často dozvídají soukromé informace od žáků, kolegů, ale i od rodičů žáků. Učitel by měl zachovávat mlčenlivost a soukromé informace, které v rámci svého výkonu povolání získá, by v žádném případě neměl probírat na veřejnosti mimo školu. Toto je v rozporu s eticky správným chováním. Žák škole poskytuje své údaje, které jsou potřebné pro evidenci ve školní matrice. Žák má právo na ochranu jeho osobních dat a škola či učitel tak nesmějí neoprávněným osobám sdělovat údaje, které o žákovi

shromažďují. Tento bod je důležitý a je v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. O ochraně osobních údajů v platném znění. Tento bod je zakotvený ve Školském zákoně, kdy podle § 22b, který pojednává o povinnostech pedagogických pracovníků, je pedagogický pracovník povinen zachovávat mlčenlivost a chránit před zneužitím osobní údaje, informace o zdravotním stavu a dalších informací žáků a studentů.

BOD Č. 12

Učitel svým chováním šíří dobré jméno své školy. Reprezentuje ji i mimo pracoviště.

Ve školních rádech mnohdy najdeme formulaci, že se žáci svým chováním vždy snaží šířit dobré jméno školy. To by mělo platit i pro učitele. Učitel se stává důležitou součástí školy, a proto by se měl se všemi hodnotami, které daná škola uznává plně ztotožňovat. Učitel je reprezentantem školy a neměl by svou školu hanit na veřejnosti, jelikož je to v rozporu s mravním chováním.

BOD Č. 13

Učitel udržuje s rodiči komunikaci a informuje je o výsledcích vzdělávání žáků.

Podle školského zákona §22b je učitel povinen poskytovat zákonnému zástupci nezletilého dítěte nebo žáka informace spojené s výchovou a vzděláváním. Komunikace mezi rodinou a školou by měla být založena na vzájemném respektu, partnerství a důvěře.

5.7 Analýza zahraničních etických kodexů učitele

Tato část se věnuje analýze tří vybraných zahraničních etických kodexů učitele. Byly vybrány kodexy ze Slovenské republiky, Spojených států amerických (dále USA) a Velké Británie (dále VB). Každý z těchto etických kodexů má rozdílnou formu a strukturu. Kodex USA se skládá ze čtyř zásad chování pedagogů, o kterých dále pojednává v jednotlivých bodech. Podobnou strukturu má Slovenský etický kodex, který je složen rovněž ze 4 částí. Každá část pojednává o jiné oblasti či vztahu v rámci učitelství. Velmi rozdílnou podobu od předchozích kodexů má kodex Velké Británie, který je složen ze dvou částí. V první části se zabývá standardy pro výuku a stanovuje profesní cíle pro učitele, ve druhé části jsou popisovány hodnoty, které jsou od učitele očekávány, jaké by měli být profesní vztahy v rámci učitelské profese atd. Více informací o těchto zahraničních kodexech a jejich struktuře viz kapitola 4.1.

Aby mohly být jednotlivé kodexy společně analyzovány a hodnoceny, bylo potřeba jednotlivé kodexy zobecnit a najít společné formální části, které představují klíčové oblasti. Jako klíčové oblasti pro analýzu zahraničních etických kodexů byly stanoveny následující kategorie:

- 1) Vztah a přístup učitele ke své profesi
- 2) Vztah učitele vůči žákům
- 3) Vztah učitele vůči kolegům a škole
- 4) Vztah učitele vůči rodičům žáků a veřejnosti

5.7.1 Vztah a přístup učitele ke své profesi

Pojetí této klíčové oblasti v americkém kodexu lze považovat za velmi obecné. Základ vztahu a přístup učitele ke své profesi je zde pojímán především na základě toho, že by učitel měl na základě své odborné kvalifikace dodržovat podmínky smlouvy a během své kariéry se nadále vzdělávat. V americkém kodexu chybí osobnější přístup učitele ke své profesi, není zde bod, který by vyjadřoval přímo vztah učitele k vykonávání své profese, ale spíše profesní požadavky na učitele.

Slovenský kodex se této oblasti věnuje rozsáhle a obsahuje již osobnější požadavky na učitele a způsob, jakým by měl učitel na svou profesi pohlížet. V pár bodech se zde také nachází požadavky na osobnost učitele a důležité charakterové vlastnosti.

Kodex VB se této klíčové oblasti věnuje především ve své druhé části, kde se věnuje požadovanému chování a postojům učitele. Obsahuje také krátkou charakteristiku vlastností, které jsou od učitele požadovány. Je zde popisováno především správné chování učitele např. že učitel musí udržovat vysokou úroveň etického chování ve škole, ale i mimo ni, musí respektovat zásady školy, vždy jednat v rámci své profesní odpovědnosti atd.

V této klíčové oblasti se všechny zahraniční kodexy shodují především na požadavku, že pedagog by měl pokračovat ve svém vzdělávání a přijímat odpovědnost za výkon svého povolání na základě své odborné kvalifikace. V dalších bodech se však často liší a každý kodex se zaměřuje na jiné požadavky.

5.7.2 Vztah učitele vůči žákům

Této klíčové oblasti se americký kodex věnuje hned na začátku. To lze přikládat faktu, že vztah učitele k žákům by měl být ten nejdůležitější. Obsahuje požadavky na

učitele, jak se má k žákům chovat, jak k nim má přistupovat. Dle amerického kodexu pedagog profesionál přijímá osobní odpovědnost za výuku charakterových vlastností studentů. Věřící, že pedagogové jsou povinni pomáhat u žáků podporovat občanské ctnosti jako je integrita, pracovitost, spolupráce, úcta k zákonu, k lidskému životu, k druhým, k sobě atd. Učitel by měl svým působením žáky vést k dobrému způsobu myšlení. Učitel by měl s každým žákem jednat ohleduplně a spravedlivě, měl by chránit studenty před nepříznivými podmínkami, neodhalovat důvěrné informace o studentech

Slovenský etický kodex se této klíčové oblasti věnuje z vybraných kodexů nejrozsáhleji. Svým pojetím vztahu učitele k žákovi má však velmi blízko k pojetí, které zastává americký kodex. Velký požadavek pro učitele je zde kladen především na respekt učitele k jakémukoliv žákovi.

Kvůli odlišné struktuře, nemá etický kodex VB zvláštní kategorii, která by se věnovala pouze oblasti vztahu učitele k žákům. Pokud se však na tuto klíčovou kategorii zaměříme, najdeme body, které se této kategorie týkají, roztržštěné v rámci obou částí dokumentu. Vztahu učitele k žákům tak není věnován velký prostor, ale pouze pár zmínek. Požadavky na chování učitele k žákům je zaměřeno především na chování během výuky. Jako důležitý požadavek v rámci této oblasti je především profesionalita učitele v tomto vztahu a dodržování vhodných hranic jejich profesionální pozice.

5.7.3 Vztah učitele vůči kolegům a škole

Americký kodex této klíčové oblasti věnuje samostatnou kategorii. Vztahu pedagoga vůči veřejnosti se ještě navíc věnuje část následující kategorie. Vztah pedagoga ke svým kolegům by měl být udržován na profesionální úrovni, je kladen velký důraz především na respekt ze strany učitele vůči soukromí jeho kolegům. Pedagog by tak neměl zasahovat do soukromých záležitostí kolegů, sdílet na veřejnosti důvěrné informace. V rámci kodexu není věnováno přístupu učitele ke škole prostor a nenachází se zde žádné zásady, které by v rámci tohoto učitel měl dodržovat.

Stejně tak slovenský etický kodex věnuje oblasti vztahu učitele vůči kolegům a škole vlastní zvláštní kategorii. Je kladen důraz na respekt, týmovou spolupráci a komunikaci v rámci učitelského kolektivu. Slovenský kodex se věnuje také vztahu učitele vůči škole. Učitel by se měl zajímat o dění ve škole a aktivně se podílet na jejím chodu.

VB opět díky své odlišné struktuře od ostatních kodexů neobsahuje samostatnou kapitolu týkající se této klíčové oblasti a rovněž neobsahuje žádná tvrzení a zásady, které by se této oblasti věnovaly.

5.7.4 Vztah učitele vůči rodičům žáků a veřejnosti

Americký kodex této klíčové oblasti věnuje samostatnou kategorii. Popisuje krátce obecná pravidla a principy pro učitele v rámci jejich komunikace s rodiči žáků. Pedagog by měl s rodiči vždy udržovat komunikaci a sdílet s nimi důležité informace, týkající se vzdělávání žáků. Vypílavající povinností učitele vůči veřejnosti je především respekt vůči hodnotám a tradic různých kultur. Vztah pedagoga, ať už vůči rodičům či k celkové veřejnosti, by podle zásad tohoto kodexu měl být vždy pozitivní.

Slovenský kodex se této oblasti věnuje v rámci dvou svých kategorií a nevěnuje vztahu učitele k rodičům a veřejnosti samostatnou kategorii. Z uvedených zásad však vyplývá, že je kladen v této oblasti důraz především na spolupráci, komunikaci a respekt všech stran. Můžeme zde spatřit velkou podobnost se zásadami etického kodexu USA.

Etický kodex VB se této klíčové oblasti nevěnuje. Je v něm absence jakéhokoliv bodu, který by se zaměřoval na vztah učitele vůči rodičům, žákům či veřejnosti.

5.7.5 Komparace zahraničních etických kodexů s návrhem pro formulaci etického kodexu v ČR

Vybrané zahraniční etické kodexy učitele byly porovnávány s výsledky šetření výzkumné práce, konkrétně se 13 body, které představují očekávaný obsah etického kodexu pro učitele, sestavený na základě rozhovorů s pedagogy a studenty učitelství. Celé znění všech 13 bodů viz kapitola. 5.6.

Cílem této komparace je zjistit, do jaké míry se stanovený „Očekávaný obsah etického kodexu“ shoduje s jednotlivými zahraničními etickými kodexy pro pedagogy.

Tabulka č. 3: Komparace zahraničních etických kodexů učitele

BOD	SLOVENSKO	VB	USA
Bod č. 1	x	x	✓
Bod č. 2	✓	✓	✓
Bod č. 3	✓	✓	✓
Bod č. 4	✓	✓	✓
Bod č. 5	✓	x	x
Bod č. 6	✓	✓	✓
Bod č. 7	x	✓	x
Bod č. 8	x	✓	x
Bod č. 9	✓	✓	✓
Bod č. 10	✓	x	✓
Bod č. 11	✓	x	✓
Bod č. 12	✓	✓	✓
Bod č. 13	✓	✓	✓
CELKEM	10/13	9/13	10/13

Z uvedeného vyplývá, že slovenský kodex splňuje dohromady 10 formulovaných bodů v rámci očekávaného obsahu kodexu ze 13. Slovenský kodex se se získanými body podle očekávání většinově shoduje. Etický kodex učitele z VB se shoduje s 9 formulovanými body ze 13. Shoduje se tedy s většinou zformulovaných bodů. Etický kodex USA se shoduje ve stejném počtu bodů jako kodex Slovenské republiky – tedy s 10 body ze 13. Stejně jako ostatní kodexy se většinově shoduje s očekávaným obsahem etického kodexu pro učitele.

Tento výsledek dokládá, že stanovené etické požadavky na práci učitele jsou v základu relativně stejné v různých zemích světa a stanovené body lze proto považovat za důležité pro jejich začlenění do etického kodexu pro učitele.

5.8 Analýza etického kodexu Základní školy dr. Milady Horákové, Olomouc

Pro analýzu byl vybrán etický kodex Fakultní základní školy dr. Milady Horákové a Mateřské školy Olomouc, Rožnavská 21, který je k dispozici na stránkách základní školy. Tento kodex je unikátní svojí strukturou a pojetím, jelikož se nepodobá ani jednomu ze zahraničních kodexů rozebíraných v předchozí kapitole.

Kodex učitele se skládá z 10 hlavních očíslovaných kategorií, které jsou heslovitě pojmenovány na základě toho, o čem pojednávají. Kodex není příliš obsáhlý, je sepsán poměrně stručně. Kodex je velmi jednoduše zpracován, díky čemuž je velmi přehledný a dobře pochopitelný. Kodex je k dispozici na stránkách základní školy – viz citace č. 63.⁶⁶

Vybraný etický kodex obsahuje následující kategorie:

1) Vztah k dětem.

První kategorie kodexu učitele pojednává o vztahu pedagoga vůči dětem. Je zde krátce zformulováno, jak škola očekává, že se učitel bude vůči svým žákům chovat. Je považováno za důležité, aby učitel žákům naslouchal, povzbuzoval je a jejich problémy řešil s pochopením.

2) Výchova k odpovědnosti

Tato kategorie popisuje povinnost učitele vychovávat žáky k odpovědnosti za jejich činy. Zakazuje používání jakéhokoliv fyzického či psychického násilí na žácích, manipulaci se žáky či využívání nadřazenosti pozice učitele.

3) Pravdivost a spravedlnost

Na základě této kategorie etického kodexu učitele je po učiteli požadováno, aby žákům nelhal, nedával falešné sliby či žáky nezraňoval. Tato kategorie se zaměřuje především na lhání, které není považováno za etické.

---

⁶⁶ Kodex učitele. *FZŠ Rožnavská* [online]. [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <http://www.zsroznavska.cz/cs/prevence/kodex-ucitele>

4) Vzájemný respekt

Tato kategorie klade na učitele požadavek respektu nejen vůči svým žákům, ale také vůči svým kolegům. Učitel by měl respektovat odlišné názory ostatních, nad nikoho se neponižovat a nikomu se nevysmívat.

5) Důvěra

Pátá kategorie etického kodexu se zaměřuje na důvěru a spolehlivost, kterou by měl učitel dodržovat. Učitel by měl dodržovat a respektovat etická pravidla, nesdělovat soukromé a důvěrné informace, a především budovat u svých žáků pocit důvěry.

6) Osobní nasazení

Tato kategorie pojednává o osobním nasazení učitele. Ten by se měl snažit v rámci své profese vždy podávat co nejlepší výkon. Osobní nasazení učitele by mělo být viditelné i v rámci pomoci žákům. Učitel by také měl kolem sebe šířit přátelskou atmosféru, klid, důvěru a celkově přispívat k pozitivnímu chodu školy.

7) Humor jako výchovný prostředek

Podle této kategorie je důležitou zásadou této základní školy humor. Učitel může ve své výuce využívat humoru, ale nikdy by jej neměl zaměňovat za vysmívání se žákovi.

8) Spolupracovat a pomáhat

Tato kategorie se týká spolupráce učitele s žáky, ale také s rodiči. Učitel by měl spolupracovat se všemi účastníky vzdělávacího procesu a v potřebných situacích také podávat pomocnou ruku a nikdy neodmítat prosby o pomoc.

9) Respekt k dohodnutým pravidlům

Devátá kategorie kodexu učitele pojednává o důležitosti dodržování školního řádu školy a společenských pravidel. Učitel by se měl chovat tak, jak to požaduje po svých žácích a měl by žákům jít dobrým příkladem.

10) Loajalita ke škole, kolegiální

Poslední kategorie etického kodexu učitele pojednává o vztahu učitele vůči škole a svým kolegům. Učitel musí problémy, které se během výkonu jeho povolání objeví, řešit na území školy a v žádném případě by takové informace neměl vynášet do společnosti. Učitel by se měl chovat tak, aby neohrožoval prestiž školy a svou školu vždy dobře reprezentoval.

5.9 Komparace vybraného tuzemského etického kodexu s návrhem pro formulaci etického kodexu v ČR

Pro komparaci byl vybrán etický kodex Fakultní základní školy dr. Milady Horákové a Mateřské školy Olomouc, který je blíže rozebrán v předchozí kapitole. Komparace spočívá v hledání stanovených bodů, které by měl etický kodex obsahovat, ve vybraném etickém kodexu. Celé znění bodů očekávaného obsahu etického kodexu pro učitele jsou k dispozici v kapitole č. 5.6.

Tabulka č. 4: Komparace etického kodexu Základní školy

BOD	FZŠ Rožňavská Olomouc
Bod č. 1	x
Bod č. 2	✓
Bod č. 3	✓
Bod č. 4	✓
Bod č. 5	✓
Bod č. 6	✓
Bod č. 7	✓
Bod č. 8	x
Bod č. 9	✓
Bod č. 10	✓
Bod č. 11	✓
Bod č. 12	✓
Bod č. 13	✓
CELKEM	11/13

Etický kodex učitele Základní školy dr. Milady Horákové se shoduje s 11 body ze 13 stanovených bodů očekávaného obsahu etického kodexu. Etický kodex obsahuje tedy většinu stanovených důležitých bodů. V kodexu se nenachází pouze požadavek na celoživotní vzdělávání učitele a jeho profesní rozvoj. Dalším bodem, který se s etickým kodexem

neshoduje je bod č. 8, aby učitel zastával důležité demokratické národní hodnoty a tyto hodnoty podporoval ve svých žácích. Etický kodex této základní školy je svou podobou velmi stručný, obsahuje však důležité náležitosti a požadavky na chování učitele.

6 Zodpovězení výzkumných otázek

1) *Mají vybraní učitelé a studenti učitelství dostatečné povědomí a informace o etickém kodexu pro pedagogy?*

Účastníci výzkumu mají o etickém kodexu rozdílné povědomí. Skupina učitelů má ohledně tohoto tématu podprůměrné znalosti. Podle názvu jsou schopni odvodit, co etický kodex pro pedagogy znamená, ale přiznali, že se o tuto problematiku sami nikdy nezajímali. Část pedagogů si později vzpomněla, že se o etickém kodexu bavili v době jejich studií, po ukončení studia však již s touto problematikou nepřicházeli do kontaktu. Lze tedy shrnout, že skupina dotazovaných učitelů má nedostatečné povědomí a nízké informace o etickém kodexu pro pedagogy.

Skupina dotazovaných studentů učitelství má ohledně etického kodexu pro učitele nadprůměrné množství znalostí, což je zapříčiněno faktem, že se v rámci svého probíhajícího studia s touto problematikou setkali a o tuto problematiku se zajímají. Studenti učitelství mají o etickém kodexu pro učitele dostatečné povědomí a velké množství informací.

Z celkových výsledků vyplývá, že studenti učitelství mají větší množství informací a povědomí ohledně etického kodexu pro pedagogy. To je zapříčiněno faktem, že pro studenty je díky jejich probíhajícímu studiu toto téma aktuální a s touto problematikou se setkali. Naproti tomu učitelé, sami uznali, že toto téma slyšeli naposledy během svých studií. To poukazuje na fakt, že tato problematika je ve společnosti upozadována a není jí věnován dostatečný prostor.

2) *Jaký mají názor učitelé a studenti na vytvoření jednotného etického kodexu pro učitele?*

Názor učitelů se ohledně tohoto tématu shoduje s názorem studentů učitelství. Většinový postoj vůči vytvoření jednotného etického kodexu, který by byl platný naprosto pro všechny, je negativní. Učitelé ani studenti si nemyslí, že by měl být vytvořen jeden etický kodex, který by měl platit pro všechny. Dotazovaní zastávají většinově názor, že každá škola je individuální a má jiné zásady a není možné vytvořit jeden dokument, který by měl platit naprosto pro všechny školy. Problém vidí také ve skutečnosti, že by jej všichni učitelé nemuseli přijmout. Učitelé i studenti se většinově shodli, že by považovali za vhodnější, aby byla vytvořena kostra etického kodexu učitele, která by platila pro všechny, následně by však každá škola měla mít možnost dotvořit si etický kodex podle svého a zachovat tak individualitu své školy.

3) *Mají učitelé a studenti zájem o vytvoření etického kodexu učitele v ČR?*

Zájem učitelů o vytvoření etického kodexu učitele v České republice lze označit jako neutrální. To je pravděpodobně způsobeno nedostatečným množstvím informací, které k tomuto tématu mají. Po obeznámení učitelů s principy etického kodexu pro učitele většina učitelů měla pozitivní pohled na tuto situaci a vyjádřili názor, že by bylo dobré takový kodex mít. Jeden z dotazovaných učitelů měl na vytvoření etického kodexu pro učitele negativní názor a jeho tvorbu považuje za zbytečnou. Z odpovědí učitelů jde usoudit, že neprojevují samostatný zájem o vytvoření takového kodexu v České republice. Převládá však názor, pokud by se takový etický kodex vytvářel, většina z učitelů by nebyla proti jeho vytvoření, pokud by byla možnost, aby si každá škola mohla buď vytvořit kodex vlastní, či si univerzální strukturu kodexu upravovat podle svého.

Studenti učitelství projevili většinově zájem o vytvoření etického kodexu pro učitele. Zastávají však také názor, aby si jej každá škola mohla tvořit podle sebe. Celkový postoj studentů k tomuto tématu je pozitivní. Každý ze studentů uvedl, že pokud by se na jejich škole takový kodex vytvářel, chtěli by se na jeho tvorbě podílet.

Z výsledků výzkumu lze usoudit, že větší zájem o vytvoření etického kodexu pro učitele mají studenti učitelství, kteří by jej uvítali především jako začínající učitelé. Zájem učitelů o jeho vytvoření je nízký, což je zapříčiněno nedostatečným informacím z této oblasti a nedostatečným řešením tohoto tématu mezi učiteli.

4) *Jaké body považují učitelé a studenti za nezbytné v etickém kodexu pro učitele?*

Učitelé i studenti učitelství se ve svých odpovědích velmi často shodovali a většina bodů, které uváděli jako důležité se opakovala. Přehled všech nejdůležitějších bodů, které učitelé a studenti učitelství považují za důležité pro obsah etického kodexu učitele jsou k dispozici v kapitole č. 5.6.

5) *Shoduje se sestavený očekávaný obsah etického kodexu s již existujícími etickými kodexy učitele v zahraničí a v ČR?*

Očekávaný obsah etického kodexu pro učitele se z většinové části shoduje s obsahem zahraničních etických kodexů i s již existujícím etickým kodexem základní školy sídlící v Olomouci. Lze tedy konstatovat, že zjištěné body v rámci výzkumného šetření lze považovat za důležité formulace, které je vhodné zařadit do etického kodexu pro pedagogy.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala tématem etického kodexu pro učitele. Hlavním cílem práce bylo zjistit míru zájmu učitelů a studentů učitelství o vytvoření etického kodexu pro učitele a stanovit očekávaný obsah, který by měl být součástí takového kodexu. Kromě hlavního cíle se práce zabývala menšími dílčími cíli. Práce zjišťovala, jestli mají učitelé a studenti učitelství dostatečné množství informací o této problematice a jaký je jejich názor na vytvoření jednotného etického kodexu učitele. Dále zjišťovala, jaká pozitiva a negativa by vytvoření takového kodexu mohlo přinést a porovnávala očekávaný obsah etického kodexu s již existujícími kodexy učitele ze zahraničí. Všechny stanovené cíle se povedlo v rámci práce naplnit.

V rámci výzkumného šetření bylo zjištěno, že studenti učitelství mají větší zájem o vytvoření etického kodexu pro učitele než již působící pedagogové, kteří se o tuto problematiku samostatně příliš nezajímají a během své praxe téma etického kodexu nepotřebovali řešit. Učitelé i studenti se však shodují, že není vhodné, aby byl vytvořen jednotný etický kodex, který by byl platný pro všechny pedagogy a školy. Řešení situace shledávají v možnosti, aby byla vytvořena jednotně struktura etického kodexu pro učitele, kterou by si následně školy mohly dotvořit podle svého a doplnit etické požadavky a principy pro učitele, které považují sami za důležité. Učitelé i studenti vidí v etickém kodexu pro učitele větší množství pozitiv než negativ. Pozitivním dopadem kodexu by mohla být pomoc pro začínající učitele, podpora při řešení problémů, nejvýraznějším negativem by však mohlo být ztotožnění se učitelů s kodexem, nízká motivace kodex dodržovat či nezájem učitelů. Na základě rozhovorů s učiteli a studenty bylo stanoveno 13 základních bodů, které by měly být součástí etického kodexu pro pedagogy. Po porovnání získaných bodů se zahraničními kodexy bylo potvrzeno, že stanovené body jsou považovány za důležité pro obsah etického kodexu a mohou tak sloužit jako inspirace pro jednotlivé školy, které by se rozhodly pro sestavení vlastního etického kodexu.

Téma etického kodexu a učitelské etiky je v České republice stále upozadováno a rozhodně by tomu měla být věnována větší pozornost. Etický kodex mají v ČR lékaři, novináři, knihovníci, firmy a mnoho dalších povolání. Učitelé však mezi tyto profese nepatří a ani blízká budoucnost pravděpodobně nepřinese vytvoření etického kodexu pro učitele v našem státě, jelikož zde chybí instituce, která by učitele zastupovala. Nic však nebrání školám v tom, aby si vytvořily svůj vlastní etický kodex pouze pro svoji školu. Inspirací při vytváření etického kodexu by mohly být právě zahraniční etické kodexy, které jsou velmi dobře

zpracované. Nemělo by se však jednat o pouhé přebrání názorů z jiného kodexu, ale zaměřovat se i na své domácí tradice, principy a zásady.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

LITERATURA

- ANZENBACHER, Arno. Úvod do etiky. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0917-5.
- BLÁHA, Jiří a Martin ČERNEK. Podnikatelská etika a CSR. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2015. Series of economics textbooks. ISBN 978-80-248-3828-1.
- BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-169-5.
- CAMPBELL, Elizabeth. *The ethical teacher: Professional learning*. Maidenhead Philadelphia: Open University Press, 2003. ISBN 978-0335212187.
- DOLISTA, Josef a Roman JEŽEK. *Etika zaměstnance veřejné správy: vysokoškolská učebnice*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-20-9.
- DOLISTA, Josef. *Profesní etika*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. ISBN 978-80-86708-33-1.
- DOROTÍKOVÁ, Soňa. *Profesní etika učitelství*. Praha: Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-102-8
- GLUCHMANOVÁ, Marta a Vasil GLUCHMAN. *Profesijná etika učiteľa*. Brno: Tribun EU, 2009. Librix.sk. ISBN 978-80-7399-827-1.
- GLUCHMAN, Vasil. *Úvod do etiky*. V Tribune EU vyd. 1., (Celkove 3., dopl. a upr.). Brno: Tribun EU, 2008. Librix.eu. ISBN 978-80-7399-552-2.
- GOSIOROVSKÝ, Ivan a Ladislav ZAPLETAL. *Vybrané kapitoly z profesní etiky: (etika v profesi manažera, podnikatelská etika, profesní učitelská etika)*. Strážnice: Veřejnosprávní vzdělávací institut o.p.s., Strážnice, 2017. ISBN 978-80-905919-3-6.
- GOSIOROVSKÝ, Ivan. *Úvod do profesní etiky: (monografie)*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008. ISBN 978-80-7314-159-2.
- GÖBELOVÁ, Taťána. *Profesní hodnoty a etické principy v práci učitele*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2015. ISBN 978-80-7464-808-3.
- MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 80-7315-078-6.
- MÁTEL, Andrej a Zuzana MALIŠKOVÁ. *Etické kodexy sociální práce*. Vydání 2., přepracované. Příbram: Ústav sv. Jana N. Neumanna Příbram, VŠZaSP sv. Alžbety, 2016. ISBN 978-80-906146-6-6.
- MAZÁK, Eduard. *Firemní kultura a etické kodexy*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2010. ISBN 978-80-7265-075-0.

NESVADBA, Petr. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-195-3.

REMIŠOVÁ, Anna. *Etika a ekonomika*. 3. preprac. a dopl. vyd., V Kalligrame 1. Bratislava: Kalligram, 2011. ISBN 978-80-8101-402-4.

THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 80-7178-806-6.

ŠTECH, Stanislav a Jana ZAPLETALOVÁ. *Úvod do školní psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0368-1.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-082-4.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

About ISPA. *International School Psychology Association* [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <https://www.ispaweb.org/about-ispaweb/>

Code of Ethics for Educators. *Association of American Educators* [online]. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.aateachers.org/index.php/about-us/aae-code-of-ethics>

Teachers' standards. *GOV.UK* [online]. Department for Education, 2011 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/teachers-standards>

Vzdělávací systém USA. *Generální konzulát České republiky v New Yorku* [online]. [cit. 2021-03-19].

Dostupné z: https://www.mzv.cz/consulate.newyork/cz/dalsi_uzitecne_informace/skolstvi/vzdelavaci_system_usa/index.html

Etický kódex pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov. *Ministertvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky* [online]. 2019 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/eticky-kodex-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov/>

Etický kodex školních psychologů. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/36544>

Etický kodex výchovných poradců. *Asociace výchovných poradců, z.s.* [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <http://www.asociacevp.cz/o-asociaci/eticky-kodex-vychovnych-poradcu/>

Kodex učitele. *FZŠ Rožnavská* [online]. [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <http://www.zsroznavska.cz/cs/prevence/kodex-ucitele>

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Etický kodex výchovných poradců

Příloha č. 2: Etické normy práce školního psychologa

Příloha č. 3: Otázky k rozhovorům v praktické části diplomové práce

Příloha č. 1

Etický kodex výchovných poradců

Projednáno a schváleno na Kongresu výchovných poradců, konaného v Praze 28.3.2008.

Úvod

Smyslem kodexu je vymezit etická pravidla pro výchovné poradce. Každá profese potřebuje mít jednotná a uznávaná pravidla, která slouží jejím potřebám, jakož i potřebám klientů, pedagogů, kteří připravují studenty na výkon této profese, a pro informaci i pracovníkům spolupracujících úřadů a institucí.

Etická odpovědnost výchovného poradce vůči klientům

Nadřazenost zájmů klientů.

- Prvořadou zodpovědností výchovného poradce je jeho zodpovědnost vůči klientům.
- Výchovný poradce by měl klientům sloužit s oddaností, loajalitou, odhodláním a s maximálním vynaložením svých odborných dovedností a schopností.
- Výchovný poradce by neměl zneužívat vztahů s klienty k osobnímu prospěchu.
- Výchovný poradce by neměl praktikovat, přehlížet, napomáhat nebo se podílet na jakékoliv formě diskriminace na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, sexuální orientace, věku, náboženství, národnosti, rodinného stavu, politického přesvědčení, psychického nebo fyzického handicapu nebo jakéhokoliv jiného zaměření, osobní vlastnosti, postavení nebo stavu.
- Výchovný poradce by se měl vyhnout vztahům nebo závazkům, které jsou v rozporu se zájmy klientů.
- Výchovný poradce by měl klientům podávat přesné a úplné informace ohledně rozsahu a charakteru služeb, které jim může poskytnout.

Důvěrnost informací a ochrana soukromí.

- Výchovný poradce by měl respektovat soukromí klientů a důvěrnost veškerých informací získaných v průběhu poskytování odborných služeb.
- Jiným osobám by měl výchovný poradce důvěrné informace poskytnout bez souhlasu klientů pouze ze závažných odborných důvodů, s výjimkou pedagogického sboru zařízení.
- Výchovný poradce by měl klientům umožnit přiměřený přístup k jakýmkoliv záznamům, které se jich týkají, jsou součástí jejich osobní dokumentace a byly pořízeny v průběhu činnosti sociálního pracovníka.
- Výchovný poradce umožní klientům přístup k těmto záznamům.

Práva a prospěch klienta

- Při poskytování poradenských služeb má mít klient právo na bezpečnost, naprostou diskrétnost a zachování profesionálního tajemství.
- Poskytování poradenských služeb předpokládá nestrannost a respektování klientových práv a nepřipouští finanční, sexuální, emocionální ani jakékoli jiné zneužívání klienta.

- Podmínky poradenské služby, kvalifikace a odborné kompetence člena, který tuto službu poskytuje, musí být klientovi jasné od samého počátku jejího poskytování. Veškeré změny musí být s klientem projednány napřed.
- Před vlastním zahájením je výchovný poradce povinen poskytnout klientovi jasnou informaci o charakteru služby, postupech, o předvídatelných rizicích, která může klientovi přinést poskytování služby, stejně jako o rizicích vyplývajících z toho, když poradenská služba nebude poskytnuta.
- Poradenská služba je poskytována pouze za předpokladu písemného souhlasu klienta nebo jeho zákonného zástupce.
- Klient má v průběhu poskytování služby zaručeno naprosté soukromí. Nesmí být nikým dalším pozorován.
- Klient má právo na to, aby s ním bylo v průběhu poskytování služby jednáno s respektem a důstojností.
- Povinností výchovného poradce je poskytnout žákovi, studentovi možnost přehledu o účelu a významu jednotlivých postupů užívaných při poskytování služby.
- Výchovný poradce by se měl ze všech sil snažit maximálně podporovat svobodné rozhodování klientů.
- Výchovný poradce by neměl podnikat žádné kroky, které by porušovaly nebo omezovaly občanská nebo zákonná práva klientů.

Omezení vyplývající z profese

a) Výchovný poradce poskytuje pouze ty služby, které spadají do jeho odborné kompetence. Své vzdělání, kvalifikaci, kompetence a zkušenosti nezkrslují.

b) Je si vědomi omezení, která patří k jeho profesi, a v případě potřeby zve ke spolupráci odborníky jiných profesí. V tomto bodě je implicitně zahrnut předpoklad, že výchovný poradce zná obecnou sféru kompetencí jiných odborníků, které žádají o spolupráci.

Profesní vymezení

Výchovný poradce se orientu v aktuální školské a další potřebné legislativě (ve školském zákoně a příslušných směrnicích, vyhláškách a metodických pokynech). Pokud jsou administrativní předpisy a nařízení v rozporu s etickými principy, vyvíjejí snahu tyto neshody a rozdíly odstranit. Pokud v tomto úsilí výchovný poradce neuspěje, měl by dát přednost etickým principům.

Výkon profese (profesionální praxe)

Profesionální vztahy

a) Žáci a studenti

1. Výchovný poradce považuje za prvořadou a klíčovou záležitost zájmy dětí, žáků a studentů, které má v péči.
2. Zajišťuje, aby děti, žáci a studenti chápali podstatu a cíl spolupráce s výchovným poradcem či intervence v co nejvyšší míře (s ohledem na věk, mentální úroveň a schopnosti klientů).
3. Nevyužívá ke svému osobnímu prospěchu profesionální vztahy, které mají s klienty či spolupracujícími osobami.

b) Rodiče

1. Výchovný poradce vysvětluje rodičům nebo zákonným zástupcům podstatu spolupráce nebo profesionální intervence, které se týkají jejich dítěte.

2. Výchovný poradce seznamuje rodiče či zákonné zástupce s vypracovaným Individuálním vzdělávacím plánem (u integrovaných žáků, studentů).
3. Výchovný poradce projednává s rodiči nebo zákonnými zástupci plány podpory jejich dítěte a způsob spolupráce.

c) Vztahy k odborníkům jiných profesí

1. Výchovný poradce se snaží navázat a udržet kooperativní pracovní vztahy s odborníky příbuzných profesí a přistupuje k nim se stejným respektem a ochotou ke spolupráci, jako ke kolegům ze své profese.
2. Zná okruh kompetencí a hranice kompetencí u odborníků příbuzných profesí.

Příloha č. 2

Etické normy práce školního psychologa

Autoři: Thomas Oakland, Suzan Goldmanová, Herbert Bishoff

International School Psychology Association

Přijaty na 3. Sjezdu Asociace školní psychologie SR a ČR za normy i této Asociace

Úvod

Každá profese potřebuje mít jednotné a uznávané standardy, které slouží jejím potřebám, jakož i potřebám klientů, učitelů, kteří připravují studenty na výkon této profese, úřadům a institucím. Od profesionálů se očekává, že pospíší a doloží příklady ty principy a hodnoty, jimiž se řídí ve své práci i osobním životě.

Od nás – školních psychologů – se očekává, že naše hodnoty a postoje přesáhnou úzké osobní, sociální a kulturní rámce, že budeme jednat v souladu se zájmy studentů a žáků, učitelů, rodičů, institucí, společnosti a profese.

Mezi školní psychologii a společností existují reciproční vzájemné vztahy. Jako odborníci – profesionálové se snažíme získat důvěru klientů v naše schopnosti a úsudky. Klienti zase na oplátku očekávají tu nejvyšší kvalitu poskytovaných služeb. Etický kodex má pomoci tyto vzájemné vztahy ujasnit a rozvíjet.

Akceptovatelné standardy, jimiž se řídí výkon naší profese, přesahují geografické a národní hranice. V etickém kodexu se snažíme zachytit právě tyto společné znaky. Přesto mohou být výklad a manifestování etických principů tohoto kodexu s ohledem na normy, hodnoty a tradice jednotlivých zemí odlišné. Rozdíly v etických standardech mohou existovat také mezi jednotlivými profesemi. Záměrem tohoto kodexu není snaha o nahrazení nebo zatlačení do pozadí těch norem, které přijaly národní asociace či organizace, pod které spadají školní psychologové v dané zemi. V případě, že se kodexy liší, školní psychologové by se měli snažit vyřešit tento problém adekvátní úpravou dosavadních kodexů. Školní psychologové však nesmějí přistoupit na snížení úrovně etických standardů, které jsou jim arbitrárně ukládány.

Obecná ustanovení

Školní psychologové (dále jen ŠP) respektují a váží si každého člověka a největší důraz kladou na dodržování lidských práv. Snaží se chránit a zvyšovat blaho dětí a mládeže i kvalitu jejich rozvoje tím, že jim poskytují služby psychologické, pedagogické a služby těmto oborům příbuzné. Role, které zastávají ŠP, mají zabezpečovat zvládnutí poznatků a dovedností jak z pedagogiky, tak z psychologie. ŠP nepřekračují svoji odbornou kompetenci a neustále zvyšují svoje vzdělání a odborné schopnosti.

Rovněž se snaží dosáhnout a udržovat nejvyšší standard profesionální kompetence a etiky chování. Ve výzkumné činnosti dodržují ŠP nejvyšší standardy.

1. Profesionální normy

1.1. Omezení vyplývající z profese

- a) ŠP poskytují pouze ty služby, které spadají do oblasti jejich odborné kompetence. Svoji kompetenci, kvalifikaci, vzdělání a zkušenosti nezkrslují.
- b) ŠP si jsou vědomi omezení, která patří k jejich profesi a v případě potřeby zvou ke spolupráci odborníky z jiných profesí. V tomto bodě je implicitně zahrnut předpoklad, že ŠP znají obecnou sféru kompetencí jiných odborníků, které žádají o spolupráci.

1.2. Profesionální odpovědnost

- a) ŠP se seznamují s cíli a principy fungování školského systému a institucí, v jejichž rámci působí, aby mohli svou práci vykonávat efektivně.
- b) Pokud pracují s rodinami, snaží se seznámit s cíli a principy, jimiž se tyto rodiny řídí, aby jim mohli pomáhat co nejúčinněji.
- c) ŠP znají školský zákon a příslušné směrnice, vyhlášky, doporučení. Pokud jsou administrativní předpisy a nařízení v rozporu s etickými principy, vyvíjejí ŠP upřímnou snahu tyto neshody a rozdíly odstranit. Pokud v tomto úsilí ŠP neuspějí, měli by dát přednost etickým principům.
- d) ŠP by neměli připustit, aby jejich osobní názory nebo předsudky ovlivnily jejich profesionální rozhodování. Neměli by se podílet na činnostech, při nichž jakýmkoli způsobem dochází k diskriminaci, ať už z důvodu rasové příslušnosti, postižení klienta, jeho věku, pohlaví, sexuální orientace, sociální nebo třídní příslušnosti, národnosti, náboženského vyznání.
- e) ŠP respektují kulturní zvláštnosti toho prostředí, ve kterém pracují. Citlivě vnímají kulturní rozdíly a tím adaptují i způsoby poskytování svých služeb klientům v multikulturním prostředí.
- f) ŠP chrání blaho žáků a studentů, rodičů, učitelů a pedagogů, kolegů, zaměstnavatelů a jednají v souladu s jejich zájmy. Ochrana blaha žáků a studentů, jejich rodičů, učitelů a pedagogů je pro ŠP prvořadou záležitostí. Pokud nastane konflikt zájmů, ŠP preferuje zájmy žáků a studentů.
- g) ŠP poskytují své služby žákům a studentům se souhlasem jejich rodičů nebo zákonných zástupců. Tento souhlas nemusí být získán předem, pokud nastane kritická situace (např. když jednání žáka či studenta nebo jeho stav může být nebezpečný pro něj samotného nebo pro jiné osoby).

h) Příprava a supervize ŠP

- 1) Učitelé, kteří připravují ŠP na jejich povolání, musí zajistit, aby všechny informace, které jim během přípravy poskytují, byly aktuální a přesné.
  - 2) V oblasti etických norem zvyšují učitelé informovanost studentů školní psychologie a kladou důraz na dodržování přijatých zásad.
  - 3) Učitelé a supervizoři vytvářejí studentům bohaté příležitosti pro získání odborných zkušeností a poskytují jim konzultace a konstruktivní hodnocení.
- ch) ŠP se vyhýbají situacím, při nichž by docházelo ke konfliktům nebo tajným dohodám, v jejichž pozadí by stály důvody ekonomické, politické nebo osobní.

1.3. Důvěrnost informací

- a) ŠP jsou povinni udržovat v tajnosti důvěrné informace o žácích a studentech, které získali při výkonu své praxe, při vyučování nebo při výzkumu.
- b) Zprávy o žácích a studentech jsou uchovávány na bezpečném místě tak, aby byla zaručena jejich ochrana před nepovolanými osobami.
- c) ŠP poskytují důvěrné informace o žácích a studentech úřadům teprve tehdy, mají-li k tomu souhlas rodičů nebo zákonných zástupců. Za určitých okolností musí mít nejprve souhlas žáka či studenta, než o něm poskytnou důvěrné informace rodičům nebo odborníkům z jiných institucí. Při zvažování nutnosti mít souhlas žáků, resp. studentů, se bere v úvahu věková hranice plnoletosti v daném státě, mentální úroveň žáka a jeho morální zralost. Výjimku tvoří ty případy, kdy se psycholog domnívá, že žákovi či studentovi hrozí bezprostřední nebezpečí anebo že žák či student ohrožuje jiné osoby.
- d) Důvěrné informace o dětech a mládeži se mohou stát předmětem diskuze jen těch odborníků, kteří k danému případu mají jasný profesionální vztah.
- e) Pokud se v přednáškách nebo publikacích používají případové studie, ŠP je povinen zajistit, aby žádná z osob nemohla být podle popisu případu identifikována nepovolanými lidmi.

1.4. Odborný růst

- a) ŠP si uvědomují potřebu neustále se vzdělávat.
- b) Pokud ŠP pracují na problematice, s níž jsou málo obeznámeni, je třeba, aby navázali odbornou spolupráci a požádali o supervizi.
- c) ŠP si udržují přehled o nejnovějších vědeckých a odborných poznatcích své disciplíny tím, že studují odbornou literaturu, účastní se konferencí a workshopů, aktivně se zapojují do práce odborných společností a asociací.

2. Výkon profese (profesionální praxe)

2.1. Profesionální vztahy

a) Žáci a studenti

- 1) Blaho dětí a mládeže považují ŠP za prvořadou a klíčovou záležitost.
- 2) ŠP zajišťují, aby děti a mládež chápaly podstatu a cíl jakéhokoli vyšetření či intervence v co nejvyšší míře (s ohledem na schopnosti a zralosti klientů).
- 3) ŠP nevyžívají ke svému osobnímu prospěchu profesionální vztahy, které mají s dětmi, rodiči, učiteli, jinými klienty či zkoumanými osobami.

b) Rodiče

- 1) ŠP vysvětlují rodičům podstatu každého vyšetření nebo profesionální intervence, které se týkají jejich dítěte.
- 2) ŠP sdělují výsledky každého vyšetření, konzultace nebo jiných služeb poskytnutých jejich dítěti, v rodném jazyce rodičů.
- 3) ŠP projednávají s rodiči plány zacílené na pomoc dítěti a optimalizaci jeho rozvoje, včetně různých alternativních postupů. Nesmějí se vyhýbat konfliktům, zejména v případech, kdy snaha vyhnout se konfliktu by mohla mít za následek snížení úrovně služeb poskytovaných žákům či studentům.

c) Kolegové a zaměstnanci školy

- 1) ŠP se snaží rozvíjet harmonické a kooperativní pracovní vztahy s kolegy i ostatními pracovníky školy. ŠP si uvědomují, že mají působit jako členové týmu pracujícího ve škole, příp. jiných institucích a společenstvích.
- 2) Snaha o rozvíjení harmonických a kooperativních vztahů v instituci by neměla vést ke snižování standardů služeb, poskytovaných žákům a studentům.
- 3) ŠP nepronáší o svých kolezích a spolupracovnících devalvující poznámky.
- 4) Pokud ŠP vědí o neetických praktikách jiného školního psychologa, měli by se snažit o nápravu nejprve tak, že neformálně a konstruktivním způsobem upozorní kolegu na nevhodnost používaných postupů. Je-li tento pokus o nápravu neúspěšný, je třeba podniknout další kroky k odstranění neetického chování. Pamatují-li na tyto případy regule národní asociace školní psychologie, pak je třeba postupovat podle nich.

d) Vztahy k odborníkům jiných profesí

- 1) ŠP se snaží navázat a udržet kooperativní pracovní vztahy s odborníky příbuzných profesí, dále s místními úřady, vedoucími školskými pracovníky a jinými osobami, které zastávají důležitá místa.
- 2) ŠP znají okruh kompetencí a hranice kompetencí u odborníků příbuzných profesí.
- 3) ŠP se snaží vypracovat co nejkvalifikovanější závěry, které mají sloužit jiným odborníkům
- 4) ŠP neposkytují své odborné služby osobám, jimž pomáhá jiný odborník. Výjimkou jsou případy, kdy daný odborník k tomu dá souhlas nebo o spolupráci sám požádá, anebo případy, kdy profesionální vztah mezi danou osobou a příslušným odborníkem již skončil.
- 5) ŠP nepřijímají taková rozhodnutí, jejichž záměrem by přímo bylo získat osobní prospěch nebo rozhodnutí, která by zprostředkovaně vedla k osobnímu prospěchu.

2.2. Vyšetření

- 1) ŠP ručí za to, že se testy a jiné diagnostické pomůcky nedostanou do rukou nepovolaných osob (budou respektována legální omezení), aby byla zachována validita testů.
- 2) Pro zajištění validity výsledků ŠP administrují testy v souladu s instrukcemi vydavatele testu.
- 3) ŠP interpretují výsledky testu s ohledem na přiměřenost použitých norem či jiných vhodně stanovených kritérií, jakož i koeficientů reliability a validity zjištěných pro ty účely, pro něž se dané testy používají.
- 4) Pokud byla validita testu vzhledem ke konkrétnímu žákovi či studentovi z nějakého důvodu zpochybněna nebo pokud bylo administrování testu nějakým způsobem pozměněno, musí být tyto skutečnosti uvedeny ve zprávě o vyšetření spolu s adekvátní interpretací toho, jak tyto faktory mohly ovlivnit výsledky.
- 5) ŠP chrání údaje získané při vyšetření klienta před chybnou interpretací či zneužitím.
- 6) ŠP o výsledcích vyšetření dítěte plně informují rodiče, příp. dítě (je-li to vhodné a přiměřené), a to způsobem, který je jim srozumitelný.
- 7) ŠP zodpovídají za volbu technik a způsob jejich použití k vyšetření klienta; měli by být schopni jejich použití obhájit.
- 8) ŠP nesmějí podporovat používání psychodiagnostických metod osobami bez odpovídajícího vzdělání nebo jiným způsobem nekvalifikovanými.
- 9) Pokud ŠP používají přeložené zahraniční testy, měli by uskutečnit studie, které jim pomohou zjistit, zda jsou testové normy použitelné i v zemi, kde ŠP působí, a zda má přeložený test uspokojivou reliabilitu a validitu.

3. Výzkum

3.1. Všeobecná ustanovení

- 1) Při provádění výzkumů dodržují ŠP nejvyšší standard etických principů.
- 2) ŠP nevnáší do výzkumů žádné kulturní, rasové, sociální, třídní nebo etnické předsudky.
- 3) ŠP musí informovat rodiče o tom, že jejich dítě se stane subjektem výzkumu.
- 4) ŠP respektují právo rodičů nedovolit svému dítěti účastnit se výzkumu anebo jeho účast ve výzkumu kdykoli ukončit.
- 5) Kdykoli je to možné, ŠP plně informují žáky a studenty, jakož i jejich rodiče o podstatě a cílech výzkumu.
- 6) ŠP ručí za to, že žáci a studenti účastníci se výzkumu neutrpí žádnou fyzickou nebo psychickou újmu způsobenou procedurami použitými ve výzkumu.
- 7) ŠP zodpovídají za exaktnost publikovaných výsledků a za uvedení limitů plynoucích z prezentovaných údajů.
- 8) ŠP podávají zprávy o výsledcích výzkumu učitelům, rodičům, žákům, studentům a jiným zájemcům.
- 9) ŠP poděkují při publikování výsledků všem osobám, které se výzkumu účastnily.

3.2. Transkulturní výzkum

- 1) ŠP dodržují etická pravidla výzkumu té země, v níž své výzkumy uskutečňují.
- 2) ŠP posuzují etickou přijatelnost každého výzkumu.
- 3) ŠP respektují kulturu hostitelské země. Vyhýbají se činnostem, které by porušovaly očekávání, která z kulturních zvyklostí plynou nebo kvůli nimž by se do formulace výzkumného problému, jeho realizace nebo popisu výsledků vnášely kulturně zkrslené momenty.
- 4) ŠP komunikují mezi sebou, komunikují s dalšími osobami a organizacemi podílejícími se na výzkumném projektu otevřeně.
- 5) ŠP respektují práva žáků a studentů, chrání jejich blaho a dobrou pověst.
- 6) Vždycky, když je to možné, by měly být výzkumné závěry prospěšné a jistým způsobem obohatit osoby účastnící se výzkumu, jakož i hostitelské instituce a hostitelskou zemi.
- 7) ŠP udržují vysoký standard své odborné kompetence i tím, že se nepouštějí do výzkumů bez potřebných vědomostí a dovedností, včetně poznatků z oblasti metodologie, transkulturních výzkumů a poznání kontextu, v němž bude daný výzkum probíhat. Při výběru výzkumných metod by měl výzkumník postupovat opatrně zejména tehdy, když mají být použity v transkulturních srovnávacích výzkumech. Zvýšená opatrnost je také na místě při interpretování kulturních rozdílů.
- 8) ŠP mají počítat s tím, že jejich výzkumná činnost může mít pro různé členy společnosti neúmyslné důsledky, ať již přímé nebo nepřímé.

Příloha č. 3

OTÁZKY K ROZHOVORŮM V PRAKTICKÉ ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE

1. Slyšel/a jste někdy o etickém kodexu pro pedagogické pracovníky a co si pod tímto názvem představujete?
2. Jaký je váš názor ohledně neexistence jednotného etického kodexu pro pedagogy v České republice?
3. Považujete za důležité, aby měli pedagogové svůj vlastní jednotný etický kodex? Jaké mohou být jeho pozitiva?
4. Jaké mohou podle vás být možná negativa etického kodexu?
5. Pokud by se v ČR měl etický kodex vytvořit, měl by být podle Vás etický kodex učitele určený jednotně pro všechny školy například z nařízení MŠMT, nebo považujete za vhodnější, aby si každá škola mohla samostatně kodex vytvořit?
6. Uvítal/a byste takový kodex i na Vaší škole?
7. Pokud by se na Vaší škole vytvářel etický kodex pro pedagogické pracovníky, měl/a byste zájem podílet se na jeho tvorbě?
10. Zkuste vymyslet pár nejdůležitějších bodů, které by podle vás měl etický kodex pro pedagogy bezpochyby obsahovat.
11. Jaké další body by podle vás mohly být v takovém kodexu zapsány?

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Lucie Petříková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.
Rok obhajoby	2021

Název práce:	Profesní etický kodex učitele pohledem pedagogických pracovníků a studentů učitelství
Název v angličtině:	Teacher's code of ethics from the perspective of teachers and students of teaching
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá etickým kodexem učitele a snaží se zjistit názory učitelů na tuto problematiku a jejich zájem o vytvoření etického kodexu pro učitele. Práce se snaží formulovat důležité body pro obsah etického kodexu.
Klíčová slova:	Etický kodex, etika, učitelská etika, profesní kodex
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with the code of ethics of teachers and tries to find out the opinions of teachers on this issue and their interest in creating a code of ethics for teachers. The work tries to formulate an important body for the content of the code of ethics.
Klíčová slova v angličtině:	Ethical codex, ethics, teachers etihcs, proffesional codex
Přílohy vázané v práci:	Textové přílohy, tabulky
Rozsah práce:	81 stran
Jazyk práce:	Český jazyk